

Deltidsuddannelse i pædagogik på Uddannelsescenter Marjatta

Pædagoguddannelse med fokus på børn, unge og voksne med særlige behov

Studieordning

September 2014

UDDANNELSESCENTER
Marjatta

Strandvejen 11, DK 4733 Tappernøje
Tlf. +45 55 96 04 63 eller +45 55 96 72 93
E-mail: uddannelse@marjatta.dk
www.uddannelsemarjatta.dk

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1

1.1 Uddannelsestænkningen.....	5
1.2 Uddannelsens struktur og ECTS-point	7
1.3 Formelle bestemmelser	8

Kapitel 2

2.1 Fagligt overblik	9
2.2 Pædagogik.....	15
2.3 Dansk, kultur og kommunikation	19
2.4 Individ, institution og samfund	22
2.5 Udtryk, musik og drama	24
2.6 Sundhed, krop og bevægelse	26
2.7 Værksted, natur og teknik	29
2.8 Det tværprofessionelle element	31
2.9 Afgangsprojektet	32
2.10 Praktikuddannelsen.....	33

Kapitel 3

3.1 Undervisnings- og arbejdsformer.....	45
3.2 Internationalisering	45
3.3 Eksamen og prøver	47
3.4 Studievejledning og praktikvejledning	57

1.1 Uddannelsestækningen

Pædagoguddannelse med fokus på børn, unge og voksne med særlige behov

Deltidsuddannelsen i pædagogik på Uddannelsescenter Marjatta er en praksisintegreret uddannelse, der har til formål at give den studerende kompetencer til både teoretisk og praktisk at kunne håndtere pædagogfaglige problemstillinger på et højt fagligt niveau. Uddannelsen er almen og har samtidigt et fokus på mennesker med særlige behov.

Uddannelsens overordnede profil tager udgangspunkt i en holistisk forståelse af den pædagogiske praksis inspireret af Rudolf Steiners livsanskuelse. Det betyder, at den studerende øver sig i at reflektere over og handle ud fra et helhedsorienteret blik i arbejdet med at skabe meningsfulde fysiske og psykiske rammer for børn, unge og voksne. Der lægges stor vægt på, at den studerende igennem sin faglighed opnår kompetencer til en nuanceret erkendelse af andres potentialer, og på denne baggrund kan skabe livssituationer, hvor dette potentiale på bedst mulig vis kan udfolde sig.

Der arbejdes med et udvidet sundhedsbegreb, der er en ligevægtstilstand mellem elementer i sindet, kroppen og omgivelserne. Denne tankegang ligger tæt op ad Antonovskys solutogenetiske idé om, at oplevelsen af sammenhæng og mening i tilværelsen er med til at opretholde og genopbygge sundheden.

Uddannelsen kvalificerer til alment pædagogisk arbejde med børn, unge og voksne. På grund af det særlige fokus på at forstå og vejlede mennesker med særlige udfordringer kvalificerer den også til at arbejde med særligt sensitive børn, og til at arbejde med mennesker med udviklingsforstyrrelser (fx ADHD), tilknytningsforstyrrelser, sociale problemer samt til arbejdet med psykisk-fysisk handicappede i alle aldre.

Tilrettelæggelse af undervisningen

Uddannelsen strækker sig over 4 år. Hvert studieår er opbygget omkring 8 intensive studieblokke, der løbende veksler med arbejdet og læringen i praksis. Den studerende er ansat på praktikstedet som pædagogmedhjælper eller omsorgshjælper under hele uddannelsen og har en vejleder tilknyttet både på seminarier og i praksis.

På Uddannelsescenter Marjatta lægges der vægt på at uddanne pædagoger, som med en høj grad af empatisk indlevelse og faglige forståelse kan handle hensigtsmæssigt i den pædagogiske hverdag. Det kræver, at den studerende tilegner sig både teoretisk og praktisk viden om, hvordan man handler i komplekse sociale situationer. Der lægges vægt på at uddanne til en faglighed, hvor pædagogen kan kommunikere åbent og indlevende, og kan iagttage, reflektere over og fortolke en given pædagogisk situation.

Fire årstemaer

For at sikre at disse grundkompetencer udvikles, er hvert uddannelsesår tilrettelagt med udgangspunkt i centrale pædagogfaglige temaer.

1. Iagttagelse og relation
2. Indlevelse og samspil
3. Indre holdning og ydre kulturskabelse
4. Kreativ tænkning og pædagogisk dannelse

Hvert tema sætter en tydelig læringsramme for udviklingen af specifikke pædagogiske evner, og er tilrettelagt, så de giver en fordybende faglig retning ind mod personlige grundkompetencer (iagttagelse, indlevelse, indre holdning og kreativ tænkning) og en etisk

retning ud mod forankring i den sociale kontekst (relation, samspil, ydre kulturskabelse og pædagogisk dannelse). Årstemaerne bygger op til, at den studerende i slutningen af uddannelsen bliver i stand til at kunne fordybe sig i specifikke pædagogiske problemstillinger og herudfra skabe gode lærings-, udviklings- og livsmuligheder.

Tre læringsveje

Teori og fordybelse: Der undervises teoretisk ud fra aktuelle pædagogiske, lærings- og udviklingsorienterede teorier og metoder. Rudolf Steiners ideer og metoder danner det pædagogisk fundament for måden, praksis betragtes på. Der arbejdes med en fænomenologisk fordybelsesmetode, som sætter fokus på at give den studerende erfaring med de dybere lag i bevidstheden. Igennem denne metode øves objektiv iagttagelse, personlig indlevelse og evnen til en forståelse af det væsentlige. Metoden danner grundlag for pædagogens evne til i praksis at leve sig ind i en problemstilling og på baggrund heraf foretage kvalificerede faglige skøn. Det er kompetencer, den studerende skal bruge i arbejdet med at skabe gode rammer, rytmer og nærvær i hverdagen.

Kunstnerisk indlevelse: De teorier og metoder, der knytter sig til hvert af de fire årstemaer, fordybes igennem musik, sang, billedkunst, skuespil, sprog, håndværk, dukkespil mv. Derigennem øver den studerende sig i at bringe sine personlige og faglige kompetencer i spil, så de kan skabe kvalitet i det praktiske arbejde. Endvidere opnås æstetisk og personlig indsigt og dannelse. Erfaringerne fra den kunstneriske indlevelse danner vigtige formidlingskompetencer i praksis.

Forankring i praksis: Da den studerende under hele uddannelsen er i en pædagogisk praksis, er arbejdspladsen den centrale praktikplads. Der er under hele forløbet en tæt kommunikation mellem uddannelsescenteret og praktikvejlederne. Det giver mulighed for en kontinuerlig dialog mellem den teoretiske viden, der formidles på uddannelsescenteret og den læring der finder sted i praksisfeltet. De pædagogiske årstemaer afspejler sig i de opgaver og arbejdsområder, som den studerende får ansvar for på praktikstedet. Båndet mellem den studerende, praktikpladsen og uddannelsescenteret væves af arbejdet med opgaver, praksislæring samt studie- og praktikvejledning.

Praksislæring, eksamensopgaver og afgangsprøve

Mellem hver studieblok arbejder den studerende med mindre skriftlige og praktiske opgaver, som både understøtter arbejdet med læringsmål i praktikken og giver mulighed for at gøre praktiske erfaringer med hovedtemaer fra sidste studieblok. Derved hjælpes den studerende til at opbygge en vedvarende læringsbue mellem seminarium og praktikplads.

Faglige erfaringer fra praksisfeltet danner udgangspunkt for den studerendes bearbejdning af eksamensopgaver.

Som afslutning på uddannelsen udformes et afgangsprøve, hvor den studerende skal demonstrere evnen til på et teoretisk og praktisk niveau at kunne forstå, bearbejde og formidle pædagogiske problemstillinger. Her arbejder den studerende med at inddrage erfaringer fra egen praksis, som gøres til genstandsfelt for undersøgende bearbejdning og refleksion. Dette har til hensigt at skabe viden om, hvordan den pædagogiske praksis kan forbedres.

Samlet sigter uddannelsen således imod at lære den studerende at åbne sig for erfaringer fra praksisområdet, teoretisk fordybelse og kunstnerisk indlevelse. Dette styrker evnen til at forstå andres livsbetingelser og opøver et personligt nærvær i det pædagogiske samspil.

1.2 Uddannelsens struktur og ECTS-point

Fordeling af ECTS-point

Uddannelsen er et deltidsstudie, der har et særligt fokus på praksislæring og dermed mesterlære. Det betyder, at praktikuddannelsen fylder forholdsvis mere end på et fuldtidsstudie:

	Uddannelsescenter Marjatta	Bekendtgørelsen
Studieelementer	123 ECTS (59 %)	136 ECTS (65 %)
Praktikuddannelse	87 ECTS (41 %)	74 ECTS (35 %)
Samlet	210 ECTS (100 %)	210 ECTS (100 %)

Sammenlignet med praktiktiden i bekendtgørelsen indeholder studiet på Uddannelsescenter Marjatta over dobbelt så lang tids vejledt praktik – svarende til 174 ECTS i forhold til bekendtgørelsen krav om 74 ECTS. Men da praktikuddannelsen udfoldes i et formelt ansættelsesforhold og ikke i en tidsbegrænset praktikansættelse, er kun halvdelen af praktiktiden talt med som egentlig praktikuddannelse, dvs. 87 ECTS. Det sker i forlængelse af vurderingspraksis for lignende akkrediterede deltidsuddannelser i Tyskland. Det understreges dog, at der er vejledt praktik i hele ansættelsesforløbet.

Det giver således et mindre antal ECTS-point i hovedfag og linjefag i forhold til den gældende bekendtgørelse, svarende til 13 ECTS eller 6 % point:

Dette kompenseres der for gennem følgende tiltag:

- Årets 8 undervisningsuger er opbygget med intensiv undervisning fra kl. 9-17 samt enkelte aftenarrangementer
- En stor del af studietiden udfoldes som forberedende og opfølgende selvstudium samt som vejledt arbejde med projektopgaver
- Ud over de 8 undervisningsuger inviteres praktikvejlederne til en konference om året, hvor både praktikvejledere, studerende og seminarielærere skaber en fælles læreproces
- De studerende anbefales et ansættelsesforhold, der svarer til maksimalt 80 % af en fuldtidsstilling, så der bliver tid til arbejdet med forberedelse og opgaver

Beregningsgrundlaget for studiets ECTS-point:

Kontakttimer over alle 4 år	1300 timer =	47 ECTS
Forberedelse	800 timer =	29 ECTS
Opgaver og eksaminer	960 timer =	35 ECTS
Afgangprojekt	330 timer =	12 ECTS
I alt uden praktik:	3390 timer =	123 ECTS

Der er regnet med 27,5 timer pr ECTS-point.

Aktuel udformning af temaer fra linjefagene

I den nuværende studieordning er det pga. studieudbuddets størrelse ikke praktisk muligt at vælge et linjefag. I stedet er der skabt et samlet fagforløb, der rummer temaer fra alle tre linjefag.

1.3 Formelle bestemmelser

Forholdet til bekendtgørelsen for pædagoguddannelsen

Uddannelsens overordnede mål er således beskrevet i bekendtgørelsens målformuleringer og i kompetencemålene for de enkelte fag og faglige elementer (bekendtgørelse nr. 1122 af 27. september 2010). Se citater fra bekendtgørelsens læringsmål under kapitel 2 i denne studieordning. Dog har Uddannelsescenter Marjatta i forlængelse af EVAs anbefalinger valgt at afvige fra enkelte af læringsmålene i bekendtgørelsen, da uddannelsen har et særligt udgangspunkt i Rudolf Steiners pædagogiske impuls. Afvigelser kan findes ved at sammenligne teksten i lovgrundlaget med teksterne i kursiv i denne studieordning, der angiver de læringsmål, som uddannelsescenteret har valgt at forfølge.

International godkendelse

Uddannelsen forholder sig desuden til de grundlæggende principper i "Håndbog for uddannelse i helsepædagogik og socialpædagogik". Dokumentet er et udtryk for en international overenskomst mellem seminarier, der uddanner til det specialpædagogiske område indenfor Rudolf Steiner pædagogikken.

Gennem dette netværk deltager uddannelsescenteret i en tilbagevendende godkendelsesproces, der tager udgangspunkt i principperne fra håndbogen.

Optagelse af nye studerende

Nye studerende optages på to måder. Unge kandidater optages fortrinsvis med gymnasial eller tilsvarende uddannelse. Ældre kandidater optages også på baggrund af anden relevant uddannelse og realkompetencer.

Da en vurdering af realkompetencer altid indgår i optagelsen på studiet, kaldes alle ind til en mundtlig optagelsessamtale i god tid før studiestart. Inden samtalen har ansøgeren sendt en skriftlig ansøgning med begrundelse for at starte på uddannelsen sammen med et CV med uddannelses- og erhvervs erfaring.

Merit

For at opnå merit for dele af uddannelsen skal den studerende dokumentere ækvivalerende uddannelseselementer.

2.1 Fagligt overblik

Uddannelsens værdigrundlag

Sundhed og livskvalitet

En pædagog hjælper med at skabe sammenhæng i tilværelse, så den opleves meningsfuld, håndterbar og begribelig. Det er nogle af de vigtigste forudsætninger for personlig udvikling og er med til at opretholde sundhed og livskvalitet ikke mindst hos mennesker med særlige udfordringer. Det vigtigste er, at læreprocesser i sig selv skaber følelse af sammenhæng, dvs. at personen oplever at være i udvikling, at realisere sig selv. Trivsel og sundhed er således en ligevægtstilstand imellem mange forskellige faktorer. Kost og bevægelse, hensynet til naturen og miljøet spiller ligeledes ind.

Kreativitet

Læreprocesser, der stimulerer fantasien, er med til at forløse dybere kræfter i sindet. Hos børn og unge er det en kunstnerisk indgang til læring, som giver børnene et frit spillerum til at udfolde deres egen kreativitet og selvstændighed. Mange forskellige kreative fag (musik, billedkunst, skuespil og bevægelse mv.) øger mulighederne for udfoldelse. Hos voksne fremmer de kreative kundskaber ofte de sociale evner. Evnen til opmærksomhed og indlevelse, fx i en skuespilsituation, i musik mv.

Rytmask rammedannelse

En bevidst vekslen mellem ro og aktivitet over tid, i løbet af dagen og året, er med til at skabe følelsen af sammenhæng. Rytmask udformede tidsforløb skaber ro og sikkerhed, og hvis rytmen er afvekslende er det som et nyt incitament. Med en rytmask vekslen mellem aktivitet og ro, spænding og løsning, iagttagelse og handling mv. kan der formes stemninger af ro og nærvær, livlighed, løssluppenhed, lytten til andre, andagt og meget andet både hos børn og voksne.

Den pædagogiske holdning

Pædagogen er den nøgleperson, der skal kunne forstå denne komplicerede sammenhæng og som sørger for at det nødvendige kommer til at ske. Det hviler således på pædagogens evne til at opfatte situationen. Derfor må pædagogen i løbet af studiet og senere udvikle sine medmenneskelige egenskaber bl.a. gennem indlevelse og empati. For at kunne møde barnets eller den voksnes væsen på en fordomsfri måde, må pædagogen kunne distancere sig fra sine egne vanemæssige reaktioner og være nærværende på et dybere niveau. Disse egenskaber tilbyder uddannelsescenteret et læringsmiljø for gennem uddannelsens fire årstemaer, den æstetiske erfaringsdannelse og den fænomenologiske fordybelsesmetode.

Baggrund for fordybelsesmetoden og årstemaer

Fordybelse og symbolske forståelsesprocesser

I den pædagogiske tankegang, som er inspireret af Rudolf Steiner, ligger en opfattelse af, at det menneskelige sind er rigere og dybere end vi almindeligvis opfatter. Alt hvad vi oplever sætter sig spor i det indre, samtidig har sindet i sig selv en dyb, arketypisk viden, som hovedsagelig er ubevidst, men som kan vækkes gennem en dialog med andre eller med sig selv. Hvis man selv fordyber sig, stiller man et spørgsmål og venter på svar. Svaret kommer ofte som symboler eller ord, der efterfølgende skal fortolkes for at kunne bruges som en kreativ impuls i en i praktisk sammenhæng. Det er en kontemplativ tilgang til sindets indre visdom, der kan være en stor hjælp i hverdagen, når pædagogen skal finde frem til kernen i en problemstilling.

På Uddannelsescenter Marjatta kaldes denne praksis fordybelse. Metoden er inspireret af Goethes fænomenologiske og symbolske forståelse af naturen, som Steiner har videreudviklet til en fordybelsesmetode, der foregår i fire trin. Det begynder med en objektiv iagttagelse af det ydre fænomen, man ønsker at uddybe. Når det står helt klar i bevidstheden skabes et indre billede af det valgte fænomen (indre billeder stimulerer fantasikraften). Det betragtes helt nøgternt, og derefter fjernes billedet fra bevidstheden. Næste trin i fordybelsesprocessen er en åbning for, hvad de dybere lag i sindet kan "meddele". Som nævnt er det oftest lettest at opfatte og udtrykke sjælens sprog i en symbolsk form. Sidste trin er et spørgsmål man stiller sig selv, om essensen af den problemstilling, man forsøger at få nærmere belyst.

Etisk forankring af metoden gennem pædagogisk og æstetisk dannelse

Formålet med at træne denne fordybelsesmetoden er at frisætte den ofte ubevidste viden, som er gemt i kroppen og sindet. At lære metoden kræver nogen træning, fordi de fleste ikke på forhånd er kendt med den. Selvom det er en simpel praksis kræver det dog en tydelig metodisk tilgang og en længere vejledningsproces at kunne skelne mellem personlige projektioner og egentlige kreative impulser.

Derfor tilegnes metoden gradvist gennem hele uddannelsen sammen med den almene pædagogiske og etiske dannelse. Således kan metoden genfindes i de overordnede årstemaer, der gradvist opøver evnen til iagttagelse/selviagttagelse, empatisk indlevelse, indre nærvær og kreativ tænkning. Gennem den almene undervisning og diskussionen af praksisopgaver og studiets eksamensopgaver skabes et sundt fundament for den nødvendige skelneevne, som forholder sig direkte til den pædagogiske praksis.

Samtidig kræver metoden en opøvelse af den kunstneriske sensibilitet overfor sjælens mere subtile lag, hvis den studerende skal lære orientere sig i det symbolske landskab og udtrykke indsigter herfra. Det handler om at kunne gribe impulser og gestalter mens de stadig er ved at tage form og ikke først forstå dem, når de kan formuleres i et rationelt sprog. Derfor lægger studiet stor vægt på at arbejde med kunstneriske processer, som gradvist skaber en evne til at forstå og udtrykke sig i symbolske, narrative, dramaturgiske, musiske og maleriske former. Derved opøves en sjælelig bevægelighed, som tillader en mere direkte sammenhæng mellem sanselige indtryk, sjælelig erfaringer og forskellige former for kommunikative udtryk.

Gennem spejlneuronteorien har man fået et naturvidenskabeligt belæg for, at der helt naturligt foregår en direkte spejling af omgivelserne i menneskets indre. Fordybelsesmetoden anvendes til at få denne viden frem til bevidstheden, så den kan bruges i det pædagogiske arbejde. Når metoden forankres i en pædagogisk og æstetisk dannelse kan den blive et vigtigt skridt på vejen til, at pædagogen lærer at bruge sig selv som pædagogisk redskab i den daglige praksis.

Årstemaer gennem uddannelsen

1. årgang – Iagttagelse og relation

I det første studieår er hovedsigtet, at give faglig opmærksomhed til fænomener omkring den pædagogiske relation. Den studerende lærer at iagttage og sætte ord på sine egne reaktioner og fortolkninger af den professionelle relation til børn, unge eller voksne. Der opøves gradvist en evne til at skelne imellem den rent sanselige erfaring af en konkret relation og de personlige fortolkninger, som pædagogen nødvendigvis skaber gennem sine personlige forudsætninger og sin faglige forståelsesramme. Målet er, at det sanselige element bliver mere nærværende i den pædagogiske dagligdag, og den fortolkende side af erfaringen hæves fra at være selvfølgelige antagelser til bevidste overvejelser om det etiske menneskebillede, som bæres med ind i mødet med den anden. Det danner fundamentet for en fleksibel pædagogisk fagidentitet, der ikke sidder fast i personlige eller værdimæssige fordomme, men både åbner sig for indtryk i den konkrete situation og ny faglig viden.

1. studieår har et særligt fokus på fortællingen – både som æstetisk udtryksform, pædagogisk redskab og forståelsesramme for menneskelig identitetsdannelse. Således handler det om, at de studerende får øje de historier, som mennesker fortæller om sig selv og bliver fortalt igennem. Det giver en æstetisk indgang til at forstå, hvordan socialisering og identitetsdannelse udfoldes ved at fortælle sig ind i nogle fællesskaber og ud af andre.

Hovedfag 1. årgang	
Pædagogik	<ul style="list-style-type: none"> • Menneskebillede og sanselære • Relationskompetence og læring • Pædagogisk arbejde i en historisk og samfundsmæssig ramme
Dansk, kultur og kommunikation	<ul style="list-style-type: none"> • Fortællingens univers: eventyr, legender og sproglig udvikling • Formidling og medier
Individ, institution og samfund	<ul style="list-style-type: none"> • Socialisering - inklusion og eksklusion
Læringsmål i praksis	
Praktikkens læringsmål for 1. årgang	<ul style="list-style-type: none"> • Indgå i basale pædagogiske funktioner • Deltage i planlægning, gennemførelse og evaluering af processer, som udvikler en bestemt relation • Iagttagelse, selviagttagelse og åbenhed for læring
Prøver og eksaminer	
1. årsprøve i iagttagelse og relation	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig iagttagelsesopgave om en bestemt person og relationen til vedkommende • Intern prøve bedømt efter 7-skalaen

2. årgang – Indlevelse og samspil

På 2. årgang udvides fokus fra iagttagelsen af den umiddelbare jeg-du-relation til en stigende bevidsthed om de processer, som lever i hele den mellem menneskelige kommunikation. Således forventes det, at den studerende ikke blot oplever et medansvar for kvaliteten i de enkelte relationer, men også for kvaliteten af den samlede rammedannelse, som institutionen tilbyder den enkelte.

På det personlige plan betyder det, at den studerende lærer at fornemme og forstå de følelser, som opstår i mødet mellem mennesker. Det handler om, at følelseslivet langsomt kan blive en bevidst del af den pædagogiske praksis. Derfor arbejdes der med at sætte ord på stemninger og forholde sig bevidst til den følelsesmæssige efterklang, som en oplevelse efterlader. Det giver mulighed for, at den studerende bliver mere opmærksom på sine egne grundstemninger og på den virkning, som de har på andre i det pædagogiske arbejde. Dermed udvikles gradvist en faglig og personlig forankret empati, som gør det muligt at forstå og bidrage til samspillet i en hel gruppe.

På det organisatoriske niveau handler det om at blive bevidst om de kulturelle vaner for organiseringen af det pædagogiske arbejde og de selvfølgheder, som lever i arbejdsmiljøet, samarbejdsformer og ritualer. Det tydeliggøres, hvordan den individuelle pædagogiske kompetence er bundet tæt sammen med hele institutionens kulturelle netværk og de samfundsmæssige vilkår for pædagogisk arbejde. Det handler også om at bevidstgøre de kulturelle rammer omkring det pædagogiske arbejde og den måde, som institutionens bidrag til den enkeltes udvikling er afhængig af den øvrige socialisation i familien, mediekulturen og samværsformer blandt børn, unge og voksne.

Året indeholder et længere kulturprojekt, der har værkstedskaraktter og lader de studerende komme ind i en kreativ proces, hvor de inddrager fortællinger og billeddannelser fra egne private erfaringer og fra deres pædagogiske praksis i det kreative arbejde. Forløbet arbejder hen imod en afsluttende opførelse og fremlæggelse af det samlede projekt på uddannelsescenteret.

Hovedfag 2. årgang	
Pædagogik	<ul style="list-style-type: none"> • Læring, tilknytning og identitetsdannelse • Specialpædagogik og helsepædagogik • Det tværprofessionelle samarbejde
Dansk, kultur og kommunikation	<ul style="list-style-type: none"> • Kulturelt projekt • Kultur og rytme på pædagogiske institutioner - kulturhistorie, ritualer og kulturmøder
Individ, institution og samfund	<ul style="list-style-type: none"> • Organisationsudvikling og organisationskultur
Læringsmål i praksis	
Praktikkens læringsmål for 2. årgang	<ul style="list-style-type: none"> • Bidrage til tilrettelæggelsen af stedets pædagogiske funktioner • Deltage i planlægning, gennemførelse, evaluering og dokumentation af udviklingsprocesser. • Skabe bevidsthed om praktikstedet som organisation i en forvaltningsramme. • Indlevelse i grupperes samspil og evne til at tage medansvar i udviklingsprocesser
Prøver og eksaminer	
Indlevelse og tværprofessionelt samarbejde	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftlig opgave på 10-15 sider med indlevelse i bruger, relationskompetence og tværprofessionelt samarbejde • Dertil en mundtlig eksamination ud fra tre kendte cases • Intern censur bedømt efter 7-trinsskalaen

3. årgang – Indre holdning og ydre kulturskabelse

Det overordnede motiv for 3. årgang er evnen til at handle i den pædagogiske praksis ud fra en klar indre holdning, der kan virke kulturskabende ind i omgivelserne. Dermed bliver det gradvist muligt for den studerende at tage medansvar for hele den pædagogiske institution. Målsætningen er at kunne handle på en følelsesmæssig og kognitivt afstemt måde ud fra det, som det næste pædagogiske udviklingsskridt kalder på - i stedet for blot at handle ud fra vaner og fikserede forestillinger. Med udgangspunkt i de to første års grundtemaer om neutral iagttagelse og empatisk åbenhed opbygges en bevægelig indlevelsessevne, som på 3. årgang gerne skulle lede i retningen af en relationelt afstemt handlekompetence.

Denne evne til at møde spontane udfordringer med et personligt nærvær må kunne spille tæt sammen med evnen til at tage ansvar for længere pædagogiske udviklingsforløb, hvor handlinger planlægges, udføres, dokumenteres og evalueres i et kollegialt fællesskab. Det er således afgørende, at den studerende opbygger en tydelig evne til at sprogliggøre konkrete problemstillinger fra praksisfeltet i lyset af relevant viden om brugergruppen. Dermed udvikler den studerende også gradvist en evne til at arbejde selvstændigt og tage medansvar for hele den pædagogiske kultur på praktikstedet og senere arbejdsstedet.

På 3. årgang skal den kulturelle kreativitet kunne udfoldes på praktikstedet. De grundlæggende erfaringer, som blev gjort med sproglige, narrative og dramaturgiske virkemidler gennem kulturprojektet på 2. årgang, sættes ind i en mere individuel læreproces, hvor de studerende skal være ansvarlige for at skabe et æstetisk udtryk, som er afstemt til en specifik målgruppe. Samlet set kommer de studerende igennem en læreproces, hvor de må tage højde for og understøtte barnets eller den voksnes sproglige og sociale udvikling.

Hovedfag 3. årgang	
Pædagogik	<ul style="list-style-type: none"> • Pædagogens professionsidentitet og udvikling • Pædagogisk rammedannelse i børnehave, skole-fritid, specialpædagogik og socialt arbejde
Dansk, kultur og kommunikation	<ul style="list-style-type: none"> • Kulturel rammedannelse – æstetiske læreprocesser • Kommunikation med forældre, pårørende og forvaltning
Individ, institution og samfund	<ul style="list-style-type: none"> • Konfliktløsning, stress og arbejdsmiljø
Læring i praksis	
Praktikkens læringsmål for 3. årgang	<ul style="list-style-type: none"> • Tage medansvar for flere pædagogiske funktioner og bidrage til udvikling på stedet • Tage medansvar for en målrettet og udviklingsorienteret indsats • Skabe bevidsthed om sin professionsidentitet i forhold til en bestemt målgruppe • Kunne stå ved sig selv og være skabende i det sociale rum
Evaluering og eksaminer	
Prøve i dansk, kultur og kommunikation – første del af året	<ul style="list-style-type: none"> • Praktisk kulturprojekt med målsætning om at inddrage brugere fra praktikstedet samt et mindre skriftligt produkt om projektet med mundtlig eksamination • Intern censur med bedømmelsen bestået/ikke bestået
Prøve i pædagogik med udviklingsprojekt	<ul style="list-style-type: none"> • Skriftligt produkt på 15-20 sider med mundtligt eksamination. Om pædagogfagligt emne, belysning af case gennem teori og skabelse af udviklingsprojekt • Ekstern censur med bedømmelse efter 7-trins skala
Individ, institution og samfund - afleveres forår	<ul style="list-style-type: none"> • Mundtlig eksamen. Præsentation af projekt individuelt eller i gruppe. • Intern censur med bedømmelsen bestået/ikke bestået

4. årgang – Kreativ tænkning og pædagogisk dannelse

Det overordnede tema for 4. studieår er den kreative tænkning, som har dannet baggrund for den pædagogiske dannelse gennem hele uddannelsen. På det sidste år skal den gerne udfolde sig til en selvbevidst og metodisk kompetence, som kan læres videre til andre i det kollegiale fællesskab. Dermed menes i første omgang videreudviklingen og forankringen af alle tre motiver fra studiets første tre år. Iagttagelsesevnen, den empatiske åbenhed for stemninger og den indre holdning bliver efterhånden til en samlet og personligt forankret bevægelse. I den pædagogiske hverdag viser den kreative tænkning sig i evnen til at opretholde det nærvær, der gør den studerende modtagelig for de intuitive indfald, som den givne pædagogiske situation kalder på. Denne intuitive ekspertise kan blandt andet være frugten af arbejdet med fænomenologisk fordybelse, som samler sig til et diagnostisk og pædagogisk redskab på 4. år.

Den fænomenologiske fordybelse danner den metodiske indgang til det helsepædagogiske menneskebillede, som er uddannelsens værdimæssige udgangspunkt. Derfor er den et centralt element i den faglige og personlige dannelse, som løber gennem hele uddannelsen. Den studerende lærer at anvende metoden på en selvstændig og fleksibel måde, samt forbinde den med andre videnskabsteoretiske tilgange – særligt i retning mod andre kvalitative metoder.

Det giver et fundament til, at den studerende kan sprogliggøre det værdimæssige udgangspunkt i Steinerpædagogikken og helsepædagogikken på en metodisk og praksisrelateret måde, der samtidig gør det muligt at sætte tilgangen ind i en bredere kontekst og dermed holde sig åben for ny faglig inspiration fra flere sider.

Hovedfag 4. årgang	
Pædagogik	<ul style="list-style-type: none"> • Det helsepædagogiske menneskebillede og andre tilgange • Kvalitative metoder i pædagogisk arbejde • Aktuelle diagnoser og socialt arbejde
Individ, institution og samfund	<ul style="list-style-type: none"> • Værdibaseret ledelse med spirituelt perspektiv
Læringsmål i praksis	
Praktikkens læringsmål for 4. årgang.	<ul style="list-style-type: none"> • Tage ansvar for flere pædagogiske funktioner og bidrage til udvikling • Tage ansvar for en metodisk og udviklingsorienteret indsats, der bidrager med ny viden • Være professionel pædagog for en bestemt målgruppe • Kunne tænke kreativt og tage ansvar for sin egen dannelsesproces
Evaluerings og eksaminer	
Afsluttende projekt	<ul style="list-style-type: none"> • 20-25 siders opgave med mundtlig eksamination. Skal inddrage praksis enten gennem undersøgelse eller udviklingsprojekt. • Ekstern censur med bedømmelse efter 7-trins skalaen

2.2 Pædagogik

Faget bidrager til uddannelsens mål ved at tilvejebringe viden, indsigt og refleksion med henblik på og som del af pædagogisk arbejde og udvikling af den pædagogiske profession.

I faget indgår aspekter af psykologisk, antropologisk, sociologisk, filosofisk samt sundhedsvidenskabelig teori og metode.

Faget kvalificerer til pædagogisk arbejde med fokus på livskvalitet, handlemuligheder og demokratisk deltagelse.

Pædagogik er uddannelsens centrale fag, som indgår i og forholder sig til uddannelsens øvrige fag og faglige elementer.

Faglige kompetencemål

Målet er, at den færdiguddannede kan

- *planlægge, udføre, dokumentere og evaluere pædagogisk arbejde og udviklingsprojekter*
- *begrunde pædagogiske handlinger ud fra centrale teorier og metoder*
- *reflektere kritisk over pædagogiske tænkemåder og handlemuligheder ud fra teori, forskning og praksisforståelse*
- *opbygge faglige og personlige relationer mellem deltagerne i den pædagogiske proces*
- *identificere mistrivsel hos mennesker, herunder udsatte børn og unge*
- *analysere, dokumentere og evaluere forhold vedrørende brugernes trivsel og udvikling*
- *identificere, analysere og vurdere relevant viden og forskning i forhold til en konkret pædagogisk problemstilling*
- *diskutere pædagogiske anskuelser og værdier på et pædagogikfagligt grundlag, herunder etik og menneskesyn*
- *afdække og beskrive historiske, sociale, politiske og økonomiske vilkår for pædagogisk arbejde*
- *forholde sig analytisk i anvendelsen og inddragelsen af test, evalueringer og målinger i det pædagogiske arbejde*

Kundskabs- og færdighedsområder

- *Opdragelse, dannelse, læring, omsorg, socialisering og udvikling*
- *Pædagogens fagidentitet og kompetenceområder*
- *Menneskers levevilkår, livsformer og identitet, herunder etnicitet, generation, køn m.v.*
- *Kulturforståelse, -analyse og -konflikt*
- *Inklusion og eksklusion*
- *Didaktik og metodik*
- *Etik, æstetik, værdier, menneskesyn og demokratiforståelser i pædagogisk arbejde*
- *Undersøgelles- og analysemetoder til brug i pædagogisk arbejde*

1. Årgang: Iagttagelse og relation

Menneskebillede og sanselære

Årets tema omkring relationskompetence inkluderer en fagrække, som giver en introduktion til den antroposofiske forståelse af, hvad et menneske er, sat i relation til andre forståelser. Målet er, at den studerende kan tilegne sig en forståelse af baggrunden for den pædagogiske praksis på institutioner, som arbejder ud fra Rudolf Steiners impulser. Det omfatter et særligt perspektiv på udviklingspsykologi og sanseintegration.

Relationskompetence og læring

Fagelementet tager udgangspunkt i den studerendes iagttagelse af sin egen pædagogiske praksis, så der opbygges en bevidsthed om, hvordan man umiddelbart indgår i relationer. Det danner udgangspunkt for et bevidst arbejde med at danne relationer og læringsrum. Der lægges særlig vægt på det lille barns udvikling og de muligheder for læring, opdragelse og omsorg, som barnets naturlige udvikling inviterer til. Det sker med et særligt fokus på den pædagogiske praksis i Rudolf Steiner-pædagogikken. Der tilegnes en viden om opbygningen af sunde læringsmiljøer, hvor dagligdagens rytmer og ritualer bevidstgøres som pædagogiske virkemidler.

Forløbet afsluttes og evalueres gennem årsprøven i slutningen af året.

Pædagogisk arbejde i en historisk og samfundsmæssig ramme

Mod slutningen af det første år udfoldes sammenhængen mellem opkomsten af moderne pædagogiske teorier og den historiske udvikling af demokratiske samfund. Dermed diskuteres den aktuelle pædagogiske fagidentitet i sin historiske og sociale sammenhæng, og det bliver samtidig tydeligt, hvordan det enkelte menneskes identitet vokser frem af et samspil med de samfundsmæssige rammer og pædagogiske institutioner. Temaet udfoldes gennem et arbejde med centrale pædagogiske tænkere, der har lagt vægt på udviklingen af autonomi og medborgerskab. Buen spænder fra oplysningstiden og frem til i dag.

2. Årgang: Indlevelse og samspil

Læring, tilknytning og identitetsdannelse for børn og unge

Undervisningen i læring og opdragelse fra 1. Årgang fortsættes, men nu med en inddragelse af samspillet mellem de sproglige og kulturelle rammer og den individuelle udvikling af de kognitive og sociale evner. Det drejer sig om at kunne tilpasse læringsmiljøet til zonen for den nærmeste udvikling, så pædagogens rammedannelse omkring børn, unge eller voksne sker i et levende samspil, som er indstillet på at søge det fælles tredje, der skaber bro mellem parterne.

Der undervises i udviklingspsykologi og identitetsdannelse for børn og unge, så det bliver tydeligt, hvordan livsformer, medietendenser og normer spiller sammen med den kognitive, emotionelle og seksuelle udvikling.

Der lægges også vægt på udviklingen i den tidlige barndom, hvor det vises, hvordan den tidlige tilknytning og førsproglige kommunikation danner baggrund for den senere evne til at indgå i relationer på en harmonisk måde.

Specialpædagogik og helsepædagogik

Der gives en grundig indføring i specialpædagogik med særligt fokus på det helsepædagogiske menneskebillede, der sætter ord på den måde, den sunde kerne kommer ubalanceret til udtryk i den kropslige og sjælelige dimension hos et udviklingshæmmet menneske. Denne fænomenologiske måde at karakterisere et menneske på, giver et alternativ til den samtidige introduktion til den gængse diagnose- og symptombeskrivelse for forskellige udviklingsforstyrrelser.

3. Årgang: Indre holdning og ydre kulturskabelse

Pædagogens professionsidentitet og udviklingsvej

Fagelementet undersøger, hvordan kvaliteten af den enkeltes evne til opmærksomhed og nærvær ofte spejles i kvaliteten af de relationer, som vedkommende indgår i. Således undersøges spejlingen mellem pædagogens indre holdning og muligheden for at virke skabende i det sociale felt sammen med brugere og kolleger.

Temaet med den indre holdning udfoldes i et forløb om pædagogens udviklingsvej, der giver redskaber til en sund forvaltning af de konflikter og dilemmaer, som nødvendigvis optræder, når man skal indgå svære relationer og have medansvar for langstrakte udviklingsprocesser. Undervisningen er tæt forbundet med forløbet i pædagogisk rammedannelse og årets læringsmål i praktikken. På den måde spejler den studerendes bevidste udviklingsproces sig i den konkrete praksis. Evnen til at vokse ansvarligt, sensitivt og reflekterende ind i en professionel grundholdning understøttes ved at inddrage cases fra den studerendes dagligdag.

Der arbejdes desuden videre med at give konkrete redskaber til udviklingen af den kommunikative kompetence, der både omfatter relationen til brugere, pårørende og det faglige netværk.

Rammedannelse i børnehave, skole og specialpædagogik

Fagelementet åbner for indsigt i de tre specialiseringsmuligheder, som endeligt vælges på 4. årgang: "børn og unge" og "mennesker med nedsat funktionsevne" og "mennesker med sociale problemer". Der samles op på pædagogikundervisningen fra de første to år på en sådan måde, at den studerende nu har fokus på sit medansvar for brugernes trivsel, set ud fra de rammebetingelser, som hele institutionen tilbyder. Således bliver det opgaven, at skabe fleksible rammer for det pædagogiske arbejde, så pædagoger og brugere kan mødes om et fælles tredje.

Der åbnes med et forløb, hvor der arbejdes med sammenhængen mellem skole- og fritids-pædagogik med et særligt fokus på Rudolf Steiner-pædagogikken. Der lægges vægt på, at den studerende får en forståelse for helhedskonceptet bag Rudolf Steiner pædagogikkens læreplan, så det bliver muligt at skabe bro mellem læringen i skolen og fritidsordningen. Forløbet inkluderer et besøg i en skoleklasse og en fritidsordning.

Dernæst arbejdes der videre med special- og socialpædagogikken gennem inddragelse af konkrete cases, hvor der er et særligt fokus på den rammedannelse, der muliggør inklusionen af den enkelte, med sine vanskeligheder, i det sociale rum. Hovedvægten lægges på det fænomenologiske perspektiv fra det helsepædagogiske menneskebillede.

Dernæst følger et udviklingspsykologisk forløb om barnets individualiseringsproces og pædagogens støttende holdning i denne udvikling. Der er et særligt fokus på vuggestue- og børnehvealderen. Der arbejdes videre med fordybelsen af den pædagogiske relationskompetence, så pædagogen lærer at tage ansvar for den enkeltes behov under hensyntagen til et dialogisk læringsmiljø og trivslen i hele børnegruppen.

4. Årgang: Kreativ tænkning og pædagogisk dannelse

Kvalitative metoder i pædagogisk arbejde

Året har sit omdrejningspunkt i arbejdet med afgangsprøvet. Der arbejdes i dybden med den fænomenologiske metode samt gives indblik i beslægtede kvalitative metoder. Målet er, at give den studerende mulighed for at etablere en forskende og reflekterende holdning til sin egen pædagogiske praksis.

Det helsepædagogiske menneskebillede og andre diagnostiske metoder

Studieåret byder også på en række forløb, som går i dybden med det helsepædagogiske menneskebillede, der er anvendelige for både det almenpædagogiske og det specialpædagogiske felt. Undervisningen har fokus på praksis og giver mulighed for, at de studerende kan fordybe sig i den målgruppe, som de selv arbejder med. Det sker gennem et tæt parløb mellem den almene undervisning og den løbende opgavevejledning. Der arbejdes et skridt dybere med sanselære og sanseintegration som en afgørende del af helsepædagogikken. Der gennemgås også et bredt spektrum af udviklingsforstyrrelser og psykiatriske lidelser, som både giver en forståelse af grænsetilfælde i det normale spektrum og en indsigt i det egentlige specialpædagogiske og psykiatriske område.

2.3 Dansk, kultur og kommunikation

Faget bidrager til uddannelsens mål ved at give indsigt i, hvordan kultur, kommunikation og sprog indgår i dannelse af identitet, kulturforståelse og kompetence til at udtrykke sig.

Faget giver grundlag for at arbejde med kulturelle og sproglige udtryksformer med henblik på at støtte brugerens udvikling og evne til at indgå i kulturelle fællesskaber. Faget har fokus på den kulturelle sammenhæng, som det pædagogiske arbejde foregår i. Faget etablerer forudsætninger for pædagogens professionelle mundtlige og skriftlige kommunikationsevne.

Kompetencemål

Målet er, at den færdiguddannede kan

- planlægge og udføre pædagogiske og æstetiske processer, som fremmer mundtlig og skriftlig sprogtiltagelse og andre kommunikative færdigheder samt støtte sprogudvikling, herunder hos børn, unge og voksne med særlige behov*
- understøtte udviklingen af brugeres kommunikative kompetencer og udtryksformer*
- analysere og vurdere, hvordan kultur, litteratur og sprog anvendes i og har betydning for brugeres liv og udtryksformer*
- kommunikere nuanceret, præcist og forståeligt med brugere, pårørende, fagpersoner, myndigheder m.v. gennem mundtlige, skriftlige og mediebaserede formidlingsformer under hensyn til modtagerens faglige, sproglige og kulturelle baggrund*

Kundskabs- og færdighedsområder

- Sproglig udvikling, herunder sprogets funktion, indhold og form samt tosprogethed, andetsprogstiltagelse og børn, unge og voksne med særlige behov*
- Skriftlige, mundtlige, mediebaserede og digitale kommunikations- og formidlingsformer, herunder retorik og genrer*
- Fortællinger, fiktions- og faktalitteratur, billedsprog, rim og remser*
- Kulturbegreber, herunder æstetiske og antropologiske samt kulturelle processer, kulturmøder og kulturel mangfoldighed*
- Æstetiske læreprocessers dannelsesmæssige og kulturelle betydning*
- Forestillinger og normer af etisk, æstetisk, ideologisk og religiøs karakter*

1. årgang: Iagttagelse og relation

Fortællingens univers: Eventyr, legender og sproglig udvikling

I det første halve år arbejdes der over flere forløb med de store urbilleder, som er overleveret gennem eventyr og legender. Den studerende får en fornemmelse for, hvordan fortællingen og symbolsproget gennem tiderne har været bærere af kultur og selvforståelse. Derudover sigtes mod en forståelse for, hvordan børn helt selvfølgelig stadig lever i fortællingens mytologiske univers. Evnen til at forstå og formidle fortællinger er således grundlæggende i det pædagogiske arbejde. Den studerende får en forståelse for den tætte sammenhæng mellem børns sproglige og identitetsmæssige udvikling, der bliver til gennem det væv af historier, som de både hører og fortæller videre om sig selv og andre.

Formidling og medier

Nutidens børn møder ikke blot fortællingens mytologiske univers gennem rollelege og mundtlige fortællinger, men også gennem reklamer, fjernsyn, computerspil, biograffilm, internet osv. Over en række forløb undersøges det, hvilken betydning dette mediebillede

har for børnenes identitetsdannelse og udtryksevne. Desuden skabes en fornemmelse for mediernes retoriske og genremæssige virkemidler.

Kunstneriske processer

Ved siden af fortælling og medier som kommunikationsform arbejdes der også med, hvordan kunstneriske processer kan bruges som pædagogisk værktøj i dagligdagen. Der er et særligt fokus på, hvordan praktisk-musiske færdigheder kan forvaltes på en måde, hvor de kan være med til at skabe anerkendende kommunikation og identitetsdannelse for målgruppen.

2. årgang: Indlevelse og samspil

Kultur og rytme på pædagogiske institutioner - kulturhistorie, ritualer og kulturmøder

Det første af de bærende elementer i det andet år er arbejdet med kulturhistorie, kulturmøder og årstidernes fester.

Der indledes og afsluttes med et forløb om årstidsfester, der giver en forståelse for, hvordan kulturelle fællesskaber traditionelt har været udtrykt gennem lege, ritualer og traditioner, som fulgte årstidernes rytme. Disse traditioner er i høj grad gået tabt i dag. Forløbet giver inspiration til, hvordan man på en kreativ måde kan arbejde videre med den kulturelle overlevering således, at særligt børn igen kan få gavn det rytmiske element og den levende historiefortælling. Det handler om at skabe en fælles erfaringsdannelse, som kan blive et socialt og sprogligt referencepunkt for hele institutionen. Målet er, at årstidsfester kan blive en bevidst pædagogisk rammedannelse omkring brugernes udvikling, så traditionsoverleveringen sker i en kulturelt reflektiv form.

Derefter tilbydes et kort forløb i kulturhistorie og kulturmøder. Der gives et indblik i kulturelle epoker, der viser en vej fra de tidligere fællesskabsorienterede enhedskulturer til nutidens stigende individualisering, hvor kulturer blandes og forvandles. Dermed får man et kort historisk billede af de forestillinger og normer af etisk, æstetisk, ideologisk og religiøs karakter, som stadig sætter spor i dag. Det giver baggrund for undersøgelsen af de kulturmøder og konflikter, som aktuelt optræder i en multikulturel virkelighed.

Kulturprojekt

Det tredje hovedelement er et længere kulturprojekt, der har værkstedskarakter og lader de studerende komme ind i en kreativ proces, hvor de inddrager fortællinger og billeddannelser fra egen erfaring og den pædagogiske praksis. Disse fortællinger og biografiske motiver bliver forvandlet til dramatiske elementer i fælles kreativ proces. Forløbet afsluttes med en opførelse af det samlede projekt. Således øves den studerendes evne til at bruge æstetiske processer som et spejl for bevægelsen mellem dynamiske og formfikserede elementer i det pædagogiske arbejde.

Hovedsigtet med begge forløb er, at den studerende bliver dannet til at kunne arbejde kreativt med kultur som en aktiv del af den pædagogiske rammedannelse. På 2. årgang er det dog stadig med tydelig støtte fra underviserne, idet den kreative proces først og fremmest forløber på uddannelsescenteret.

Kommunikation med forældre, pårørende og forvaltning

Hen imod slutningen af året arbejdes der desuden med et sammenhængende forløb, der på en gang arbejder med den skriftlige og mundtlige formidlingsevne samt de særlige krav, som stilles til en nuanceret kommunikation med brugere, forældre, pårørende og forvaltningen. Det drejer sig om at kunne tage hensyn til modtagerens faglige, sproglige og kulturelle baggrund. Forløbet er case-orienteret og arbejder ud fra et sammenhængende perspektiv mellem forældresamarbejde, tværfagligt netværk og handleplaner.

3. årgang: Indre holdning og ydre kulturskabelse

Kulturel rammedannelse – æstetiske læreprocesser

Fagelementet er på en gang et konkret kulturelt projekt, der skal udføres i praksisfeltet, og en afrunding af tre års undervisning i dansk, kultur og kommunikation. Det afsluttes således med en eksamen, der tager udgangspunkt i det kulturelle projekt, men samtidigt trækker på hele pensummet fra alle tre år. Den studerende skal dokumentere sin evne til at arbejde både praktisk og selvbevidst med den kulturelle rammedannelse i det pædagogiske arbejde.

De grundlæggende erfaringer, som blev gjort med sproglige, narrative og dramaturgiske virkemidler gennem kulturprojektet på 2. årgang, sættes ind i en mere individuel læreproces, hvor den studerende skal være ansvarlig for at skabe et kunstnerisk udtryk, som er afstemt til en specifik målgruppe. Den studerende må lære at tage højde for og understøtte modtagerens sproglige og sociale udvikling og tage hensyn til udtryksevnen hos de personer, som inddrages i det æstetiske projekt.

Da forløbet bliver til i løbende samarbejde med holdets praktikvejledere, vil erfaringer fra processen også blive forankret i den pædagogiske dagligdag. Dermed sker der en evaluering af samspillet mellem den æstetiske proces og erfaringerne i praktikken.

2.4 Individ, institution og samfund

Faget bidrager til uddannelsens mål ved at kvalificere til at analysere samspillet mellem individuelle, institutionelle og samfundsmæssige forhold.

Faget har fokus på den institutionelle og samfundsmæssige sammenhæng, som det pædagogiske arbejde foregår i.

Faget etablerer forudsætninger for professionelt samarbejde.

Kompetencemål

Målet er, at den færdiguddannede kan

- *anvende centrale teorier, begreber og metoder vedrørende samspillet mellem individ, institution og samfund*
- *forstå betydningen af den samfundsmæssige og institutionelle sammenhæng for individet, det pædagogiske miljø og den pædagogiske profession i et demokratisk samfund*
- *identificere og analysere problemstillinger og udviklingsmuligheder i individuelt, institutionelt og samfundsmæssigt perspektiv*
- *samarbejde professionelt med personer inden for og uden for professionen, herunder pårørende*
- *arbejde professionelt på grundlag af gældende bestemmelser*

Kundskaber og færdighedsområder

- *Samspil mellem individ, gruppe og samfund og dets betydning for opvækst- og livsvilkår*
- *Institutioners organisation, kultur, fysiske rammer og samfundsmæssige funktion samt interne og eksterne relationer*
- *Samarbejdsrelationer, interaktioner, konflikter og vold, sociale strukturer, mønstre samt udviklingsmuligheder set ud fra individuelle, institutionelle og samfundsmæssige perspektiver*
- *Den samfundsmæssige og socialpolitiske udvikling og betydning for pædagogens ansvars-områder i velfærdsstaten*

1. årgang: Iagttagelse og relation

Fagforløbet på 1. årgang lægger - i forlængelse af temaet om den pædagogiske relation - vægt på emner, som kan give en bredere social forståelse af erfaringer fra konkrete relationer i praktikken.

Socialisering - inklusion og eksklusion

Socialisering og identitetsdannelse

Faget tager udgangspunkt i gældende teorier om forholdet mellem individ, institution og samfund, der beskriver, hvordan individet socialiseres i et dynamisk samspil med omgivelserne. Den studerende skal opbygge en forståelse for, hvordan det enkelte individ opbygger identitets- og norm-strukturer ved at deltage i forskellige livsformer, der giver vidt forskellige vilkår for udfoldelsen af den enkeltes fritids-, familie-, uddannelses- og arbejdsliv. De studerende vil få en kort indføring i gældende sociologiske teoridannelser. Det handler særligt om at blive bevidst om, hvordan det pædagogiske arbejde optræder i en bredere social ramme.

Inklusion og eksklusion - magt i pædagogisk arbejde

Det belyses hvordan samfundsmæssige og kulturelle forhold sætter rammerne for borgernes inklusion i og eksklusion fra diverse fællesskaber. Der lægges særlig vægt på at diskutere konsekvensen af forskellige begreber om normalitet og afvigelse, som er

relevante for forståelsen af vilkår for udviklingshæmmede, socialt udsatte samt gruppedynamikker blandt børn og unge. Det danner baggrund for en diskussion af den pædagogiske etik, der en kreativ måde skal forvalte de dilemmaer, som de sociale vilkår skaber. Denne etiske afklaring indebærer en bevidstgørelse af magtdimensionen i det pædagogiske arbejde, der vender analysen af samfundets tendens til kategorisering indad. Det handler om at opøve et blik for, hvordan kulturelle selvfølgheder på arbejdspladsen umærkeligt kan gøre skæve magtrelationer usynlige for den enkelte pædagog.

2. årgang: Indlevelse og samspil

På 2. årgang forskydes fokus fra beskæftigelsen med den enkeltes socialisering til vilkårene for den pædagogiske institution som arbejdsfelt. Den samfundsmæssige ramme sætter således vilkårene for, hvordan den pædagogiske institution kan være med til at skabe et sundt læringsmiljø for det enkelte individ.

Organisationsudvikling og organisationskultur

Der opbygges en forståelse af, at organisationskulturen i en pædagogisk institution ikke blot er et resultat af personers bevidste valg, men også et historisk resultat af en gruppe menneskers forsøg på at tilpasse sig omverdenens skiftende krav og bevare den interne sammenhængskraft. Der udvikles et blik for, at de reelle grundantagelser, som er normsættende for det pædagogiske samarbejde, ofte er resultatet af pragmatiske kompromisser, som afviger fra de officielle værdier. Ofte ligger der kulturelle aflejringer i organisationens arbejdsgange fra tidligere tiders tilpasning, som først bliver forståelige i et bredere historisk og socialt perspektiv.

3. årgang: Indre holdning og ydre kulturskabelse

Forståelse og handling i det organisatoriske felt

På tredje årgang sigtes der mod, at den studerende udvikler et medansvar for arbejdsmiljøet på institutionen. Der gives konkrete redskaber til at håndtere belastninger omkring stress og personkonflikter på arbejdspladsen. Undervisningen er overvejende case-orienteret mod problemer fra de studerendes egen dagligdag og henter perspektiver ind fra den bredere samfundsmæssige kontekst. Der sigtes imod, at den studerende opbygger en psykologisk selvansvarlighed i sin kommunikative adfærd og er i stand til at perspektivere institutionens medarbejderkonflikter realistisk i forhold til brugernes behov og samfundets ydre krav.

4. årgang: Kreativ tænkning og pædagogisk dannelse

Værdibaseret ledelse med spirituelt perspektiv

Undervisningen på 4. årgang har som målsætning at give konkrete værktøjer til den pædagogiske ledelsesopgave. På et organisatorisk plan handler det om, hvordan særligt værdibaseret ledelse kan være med til at afklare identiteten i den pædagogiske organisation, så hele medarbejder-gruppen kan stå mere bevidst bag de fælles arbejdsopgaver. Når man er enige om de grundlæggende værdier, kan praktiske konflikter og diskussioner ofte udfoldes i en mere tryk og kreativ ramme. Det diskuteres også hvordan den pædagogiske ledelsesopgave hænger tæt sammen med at kunne orientere i og handle i de rammer, som forvaltningen opstiller for det pædagogiske arbejdes rammer.

2.5 Udtryk, musik og drama

Faget bidrager til uddannelsens mål ved at kvalificere til pædagogisk arbejde med musik, drama og andre udtryksformer.

Faget retter sig mod fremme af den enkeltes glæde ved at udtrykke sig.

Faget har fokus på evnen til at udtrykke sig og på æstetiske erfarings- og

erkendelsesprocesser inden for musik, drama og lignende udtryksformer.

Faget indgår som en integreret del af den uddannedes arbejde med pædagogiske problemstillinger.

Faglige kompetencemål

Målet er, at den færdiguddannede kan

- *anvende og udvikle æstetisk skabende processer med musik, drama og andre udtryksformer*
- *tilrettelægge forløb under hensyn til varierende forudsætninger*
- *inspirere og motivere til brug af dramatiske udtryksformer,*
- *vurdere og perspektivere fagets pædagogiske og samfundsmæssige betydning*
- *begrunde og udfolde fagets pædagogiske, oplevelsesmæssige og kulturelle potentialer*
- *forstå skabende processers betydning for menneskets udvikling og livsmuligheder*

Kundskabs- og færdighedsområder

- *Leg, kultur, æstetik og kunst*
- *Musik, drama og teater i pædagogisk perspektiv*
- *Brug og betydning af forskellige udtryksformer, individuelt, socialt, kulturelt og samfundsmæssigt*
- *Udtryksformernes sanselige, følelsesmæssige, kropslige og intellektuelle aspekter*
- *Brug og betydning af fagets materialer og teknikker*

Drama (1.-4. år)

Drama står centralt placeret i uddannelsescenterets undervisning. Scenen er det sted, hvor mange af de andre kunstneriske discipliner kan deles med et publikum. Sprog, kropsligt udtryk, billedkunst, musik, fortælling og digtning indgår i en større helhed. Det er her man kan øve forskellige aspekter af den mellem menneskelige kommunikation i et frit rum. Således kan scenen blive et sjæleligt laboratorium, hvor man kan mærke sit eget udtryk og få det spejlet i andres reaktioner.

Dramaundervisningen giver den studerende muligheder for at blive bevidst om, hvordan man virker på andre, og hvordan man gradvist kan skabe mere tydelighed, kraft og nuance i sit udtryk. Man lærer først noget om sit udtryk ved at bruge det. Derfor er undervisningen baseret på konkret arbejde med sprog og kropssprog.

Som udtryksform er faget direkte tilknyttet samstemmende forløb i ”Dansk, kultur og kommunikation”, som er beskrevet under dette hovedfag.

- Det første år arbejdes der øvende og opdagende med det sproglige og kropslige udtryk i sammenhæng med undervisningen i fortælling og eventyr.
- Andet år indeholder et kulturprojekt, der har værksteds karakter og lader de studerende komme ind i en kreativ proces, hvor de inddrager fortællinger og billeddannelser fra deres pædagogiske praksis.
- På tredje år arbejdes med en æstetisk proces, der er målrettet mod og direkte inddrager den målgruppe, som den studerende arbejder med i praktikken. Her gør de studerende erfaringer med, hvordan drama, musik, billedsprog og fortællinger

kan bruges som redskab i arbejdet med sociale og psykologiske processer i den pædagogiske dagligdag.

Således kommer de studerende gradvist til at arbejde mere åbent og selvansvarligt med de skabende processer, så de bliver i stand til at tage ansvar for lignende processer i det daglige pædagogiske arbejde.

Musik og musikpædagogik (1.-4. år)

For at kunne opleve musikkens egentlige væsen, og dermed gennemskue dens pædagogiske muligheder i praksis, må man udøve musikken selv. Derfor arbejder faget med sangøvelser, kor og blokfløjtespil – evt. sammen med andre instrumenter. En fænomenologisk gennemgang af musikkens grundelementer finder sted op gennem hele uddannelsen og danner således grundlag for den studerendes egen musikalske udvikling samt for indsigt i musikken som en enestående social kraft og pædagogisk kilde. Der bliver lagt vægt på musikkens pædagogiske og terapeutiske muligheder for forskellige målgrupper.

Korsang og sanglege (1.-4. år)

Korsang giver både mulighed for at udvikle stemmen, troen på sit eget udtryk og evnen til at lytte til andre. Derfor arbejdes der med både enstemmige og flerstemmige sange. Ofte er det sange, som passer til årstiden, eller sange, som senere fremføres til en teaterforestilling. Derfor vil undervisningen indgå i en større sammenhæng, som giver retning til det musikalske arbejde.

På første og anden årgang er der undervisning i en række forskellige sanglege, som både er sjove for holdet og direkte anvendelige i det pædagogiske arbejde. I den forbindelse lægges der vægt på, hvordan sanglege kan varieres, så der tages hensyn til sammensætningen af vidt forskellige motoriske, sproglige og kognitive muligheder i en given gruppe.

Eurytmi (1-4. år)

Eurytmi er en bevægelseskunst, der skaber bevægelser ud fra musik eller sprog. Derfor giver eurytmien nye muligheder for at opleve musikken og sproget gennem det kropslige udtryk. Den musikalske side af sproget og kommunikationen mellem mennesker bliver tydeligere. Gennem faget får man således mulighed for at øve differentieringen, tydeligheden og kraften i sit udtryk. Det vil ofte ske i en tæt samklang med emnet i den teoretiske undervisning om formiddagen.

2.6 Sundhed, krop og bevægelse

Faget bidrager til uddannelsens mål ved at kvalificere til pædagogisk arbejde med kropslig aktivitet: Leg, bevægelse, dans og idræt.

Faget retter sig mod fremme af den enkeltes kropsbevidsthed, aktivitetsglæde, udfoldelseslyst og sundhed.

Faget har fokus på fysisk udfoldelse og knytter sig til leg, spil, krop og sundhed.

Faget indgår som en integreret del af den uddannedes arbejde med pædagogiske problemstillinger.

Faglige kompetencemål

Målet er, at den færdiguddannede kan

- *anvende og udvikle bevægelses- og sundhedspædagogiske aktiviteter*
- *tilrettelægge forløb under hensyn til fysiologiske, sundhedsmæssige og sociale forudsætninger*
- *inspirere og motivere til deltagelse i kropslige aktiviteter*
- *arbejde for sundhedsfremme på baggrund af kendskab til folkesundhed, herunder omsætte og formidle sundheds- og idrætspolitiske programmer og kampagner*
- *begrunde og udfolde fagets pædagogiske, oplevelsesmæssige, kulturelle og sundhedsmæssige potentialer*
- *forstå fysiske og skabende processers betydning for menneskets udvikling og livsmuligheder*

Kundskabs- og færdighedsområder

- *Leg, bevægelse, sundhed og idræt*
- *Livskvalitet, sundhed og sygdom i pædagogisk perspektiv*
- *Menneskers biologiske, fysiologiske, perceptuelle, sansemæssige, motoriske og færdighedsmæssige forudsætninger*
- *Kost og hygiejne*
- *Seksualitet og kropslighed*

I det menneskesyn, som danner værdigrundlag for uddannelsen, er livskvalitet og sundhed knyttet sammen. Oplevelsen af overskuelighed, meningsfuldhed og sammenhæng i tilværelse hænger sammen med at være i personlig udvikling og er fremmede for sundheden. Denne salutogenetiske tankegang om sygdom og sundhed ligger ikke langt fra Rudolf Steiners tanker, som også bygger på ligevægtstilstand i elementer af sind, krop og omgivelser. For pædagogen tjener det som en supplerende blikvinkel, som lægges til den traditionelle pædagogiske indfaldsvinkel.

En pædagog har derfor også en sundhedsfremmende opgave. Ikke alene i sundhedsfagene men også i de pædagogiske fag belyses dette udvidede sundhedsbegreb, så de studerende lærer at forstå og bruge sundhedsbegreberne. Der er et tæt samarbejde med læger, fysioterapeuter og sprogterapeuter, bevægelsesterapeuter, musikerterapeuter og maleterapeuter, hvoraf en del arbejder ud fra samme menneskesyn. De studerende introduceres for de forskellige fagspecialer i løbet af uddannelsen.

Sundhedspædagogik (1.-3. år)

Faget sundhedspædagogik undersøger forskellige forståelser af sundhed og sygdom, som de optræder i det traditionelle pædagogiske og sundhedsfaglige område. Der lægges særligt vægt på den brede forståelse af sundhed, der ikke blot er defineret som fravær af sygdom, men både indbefatter fysiske, psykiske og sociale dimensioner af sundheden.

Faget er dog først og fremmest praktisk orienteret mod, at omsætte denne tværfaglige viden i en pædagogisk praksis, der er orienteret mod brugerens sociale kontekst. Dvs. en økologisk forståelse hvor den sundhedsfremmende viden kan komme brugeren til gavn i den konkrete dagligdag, og ikke blot forbliver bundet i kliniske eller terapeutiske situationer. Derfor er faget projektorienteret og bundet sammen med praktisk arbejde med at skabe en sundhedskultur på den enkelte institution. Fagforløbet danner således en ramme omkring tilegnelsen af praktiske færdigheder i de nedenstående fag.

Krop, rum og bevægelse (1.-4. år)

Bothermerymnastik er en særlig form for gymnastik, der er skabt til gymnastikundervisningen i Steinerskoler fra 3.-12. klasse. Her er den med til at understøtte børnenes motoriske, psykiske og sociale udvikling. Gymnastikken er en levende illustration af barnets udvikling og behov fra den tidlige skoletid til den sene teenagealder. Gymnastikformen kan desuden bruges terapeutisk i forhold til voksne brugere.

Sundhed i hverdagen (1.-2. år)

Det pædagogiske arbejde med mennesker med nedsat funktionsevne eller socialt udsatte kræver ofte, at man formår at forholde sig bevidst til brugernes medicinforbrug. Derfor er det vigtigt med basal forståelse af typiske sygdomme og deres medicinering. På mange institutioner inspireret af Rudolf Steiners pædagogik arbejdes der desuden med et lille udpluk af den mest almindelige, antroposofiske håndkøbsmedicin. Oftest sker det selvfølgelig i samråd med en læge. Alligevel er det vigtigt, at man får en kort introduktion til tanken bag medicinen og nogle konkrete anvisninger til dens brug. Hvordan bruger man f.eks. de forskellige urteer på en bevidst og terapeutisk måde?

Anatomi og fysiologi i pædagogisk perspektiv (1.-2. år)

En basal forståelse for kroppens opbygning og funktion er hensigtsmæssig, hvis pædagogen skal tilegne sig evner til personligt at kunne virke sundhedsfremmende i sit arbejde. Både i forhold til forebyggelse af overvægt og livstilssygdomme, men også for en dybere forståelse af grundlaget for neuropædagogik, børne- og voksenpsykiatriske problemstillinger mm. For at denne sammenhæng kan blive forståelig og pædagogisk relevant, inddrages anatomi og fysiologi eksplicit som en del af linjefaget.

- På første årgang arbejdes med at forstå de grundlæggende processer i menneskets forskellige organer. Man ser også på sammenhængen mellem sanser og centralnervesystemet
- På anden årgang fokuseres mere på organerne som processer i stedet for blot fysiologisk fikserede størrelser. Her finder man overgangen fra processer i kroppen til processerne i omverdenen – i naturen. Denne sammenhæng mellem menneske og natur danner blandt andet baggrund for en forståelse af den antroposofiske medicin

Sund kost (4. år)

Kosten er en vigtig del af en almen sund levevis og har en helt central betydning i det pædagogiske arbejde. Faget udfolder et perspektiv på de vigtigste elementer i den sunde kost, og samtidig gives der praktisk inspiration til, hvordan denne viden kan omsættes i konkret madlavning. Sideløbende gives der et kort indblik i forskellen på dyrkningsmetoder i konventionelle, økologiske og biodynamiske landbrug, der har stor betydning for kvaliteten af fødevarer.

Indsmøring og badeterapi (4. år)

Undervisningen giver en indføring i, hvordan man kan arbejde terapeutisk med indsmøringer. Det handler netop om indsmøringer, der ansporer hele kroppens selvhelbredelse gennem de rytmiske påvirkninger af huden, og ikke om fysiologisk

massage, der arbejder mere specifikt med musklerne. Holdet arbejder praktisk, således at man parvis lærer de forskellige greb og bevægelser til i den rytmiske indsmøring af arme og ben. Der gives også en introduktion til den terapeutiske brug af forskellige typer af bademælk.

2.7 Værksted, natur og teknik

Faget bidrager til uddannelsens mål ved at kvalificere til pædagogisk arbejde med naturen, den kulturskabte fysiske omverden og brugerens kompetence til at udtrykke sig. Faget retter sig mod fremme af den enkeltes udtryksbevidsthed, aktivitetsglæde og udfoldelseslyst.

Faget har fokus på kreativ inddragelse af det håndværksmæssige, det kunstneriske, det natur-videnskabelige og det tekniske.

Faget indgår som en integreret del af den uddannedes arbejde med pædagogiske problemstillinger.

Faglige kompetencemål

Målet er, at den færdiguddannede kan

- *anvende og udvikle pædagogiske processer med naturen og de kulturskabte fysiske omgivelser samt kunstneriske, skabende og tekniske processer*
- *tilrettelægge forløb under hensyn til forskellige brugeres forudsætninger*
- *inspirere og motivere til at inddrage den kulturskabte fysiske omverden og naturen som rum for oplevelse og udfoldelse*
- *forholde sig nysgerrig og eksperimenterende til undersøgelse af naturlige og kulturskabte omgivelser og deres tekniske processer*
- *begrunde og udfolde fagets pædagogiske, oplevelsesmæssige og kulturelle potentialer*
- *forstå naturfaglige og skabende processers betydning for menneskets udvikling og livsmuligheder*

Kundskabs- og færdighedsområder

- *Håndværk, kunst, natur og teknik*
- *Natur og friluftsliv i pædagogisk perspektiv*
- *Oplevelser og læreprocesser med natur og friluftsliv samt billed- og formskabende arbejde*
- *Materialer og teknikker i kunstneriske og håndværksmæssige arbejdsprocesser og udtryks-former*

Oplevelsespædagogik og friluftsliv (2-4. år)

Faget giver en forståelse for vigtigheden af at skabe læreprocesser, som udfolder sig i naturlige omgivelser eller knytter sig til bymiljøet omkring den pædagogiske institution. Det handler om at få øje på de muligheder for motorisk udfoldelse, leg og læring, som det offentlige og naturskabte rum giver mulighed for.

Faget indeholder også naturfaglig viden om dyr, planter og deres økologiske kontekst. Formålet er ikke direkte formidling af naturvidenskabelig viden, men en viden om, hvordan man kan skabe og formidle naturerfaringer for børn, unge og voksne.

Faget giver også input til konkrete aktiviteter. Det kan være stillesiddende aktiviteter som snitning, pileflet, madlavning over bål eller bevægelsesformer som slackline og parkour. Målet med denne undervisning er i første række at give indblik i, hvordan forskellige materialer, forarbejdningsformer og redskaber kan bruges i det pædagogiske arbejde. Men det grundlæggende sigte er dog, at åbne nye muligheder for, hvordan de naturlige og kulturskabte omgivelser kan bruges i det pædagogiske arbejde.

Håndarbejde (1-2. år)

Undervisningen i håndarbejde består for det første i et konkret håndarbejdsprojekt, hvor man som studerende får mulighed for at tilegne sig nogle basale færdigheder, som kan

bruges i det pædagogiske arbejde. Faget giver også indblik i de terapeutiske arbejdsprocesser, som udspiller sig igennem brugen af håndarbejde i en pædagogisk sammenhæng.

Det undersøges særligt, hvordan man kan opbygge håndarbejdet fra leg og efterligning i børnehaven til opgaver af stigende sværhedsgrad i grundskolen. Ofte er børnene med i hele forløbet fra ide og udførelse til det færdige resultat, så der er stort fokus på at skabe en sammenhængende pædagogisk proces gennem hele arbejdet.

Formtegning (1-2. år)

I faget formtegning får man en grundlæggende introduktion til en særlig måde at tegne på. Formtegning er en af de kunstarter og terapiformer, som er genopdaget i den pædagogiske praksis inspireret af Rudolf Steiner. Alle kender til de smukke, slyngede ornamenter fra f.eks. kelternes og vikingernes håndværkstraditioner. Formtegning beskæftiger sig med tilsvarende mønstre, der ofte gentager sig selv spejlvendt i rytmiske bevægelser. Gennem denne måde at tegne på kan man nærme sig den formkraft, som ligger i naturens egne mønsterdannelser. Derfor er formtegning et vigtigt terapeutisk og ligevægtsskabende redskab – både i den almindelige steinerskole og i det specialpædagogiske arbejde.

Maling og maleterapi (1-4. år)

Undervisningen i maling giver mulighed for at finde frem til glæden ved selv at føre penslen og er samtidigt en indføring i, hvordan farver og maling kan bruges til at understøtte pædagogiske og terapeutiske processer.

De studerende får lejlighed til at opdage den sjælelige virkning af de forskellige farver og introduceres til Goethes farvelære. De arbejder sig gennem maleriet ind i stemningsbilleder fra de forskellige årstider, og kommer til at opdage, hvordan det maleriske udtryk spejler personligheden. Således indeholder faget en vekselvirkning mellem bundne og frie opgaver, men overalt er fællesnævneren glæden ved at skabe nye former og farver.

Plasticering (1-4. år)

Plasticering har til formål at formgive et konkret materiale – ofte ler. Her kan man gøre erfaringer med, hvordan en form kan forvandle sig fra en struktur til en anden. Faget har dog ikke kun en æstetisk dimension, men drejer sig også om, at man opøver en indsigt i, hvordan naturprocesser plasticerer former frem i det fysiske materiale.

Man øver sin formsans ved at få øje på ubalancerne og mulighederne i en bestemt form. Dermed øver man indirekte også i at skabe en åbenhed overfor nye terapeutiske muligheder i det pædagogiske arbejde. I denne terapeutiske sammenhæng er faget ofte koblet tæt sammen med undervisningen i anatomi og fysiologi.

2.8 Det tværprofessionelle element

Det tværprofessionelle element bidrager til uddannelsens målsætning ved, at den studerende på baggrund af kendskab til egen og andre professioners faglighed og identitet kvalificerer sig til at samarbejde med relevante professionsaktører uden for professionsområdet med henblik på at kvalificere og nytænke den tværprofessionelle indsats.

Kompetencemål

Målet er, at den færdiguddannede kan

- etablere og indgå i samarbejde med andre professioner med henblik på at kvalificere og koordinere den pædagogiske indsats i en samfundsmæssig sammenhæng*
- medvirke til, at brugerens perspektiv inddrages og er i centrum for den tværprofessionelle indsats*
- inddrage faglig ekspertise fra relevante professionsområder*
- skabe og udvikle tværprofessionelle netværk og ligeværdige samarbejdsrelationer*
- anvende og kommunikere viden om den pædagogiske professions ansvarsområde, kompetencer, værdier og etik*
- anvende centrale teorier, begreber og metoder, herunder kan reflektere over professionsrelevante dilemmaer i det tværprofessionelle arbejde*

Kundskabs- og færdighedsområder

- Den pædagogiske professions ansvar og kompetence i løsning af de tværprofessionelle opgaver, herunder værdier, etik og kernefaglighed*
- Viden om en eller flere andre professioners ansvar, værdier, etik og kernefaglighed som eksemplarisk princip*
- Lovgrundlag for tværprofessionelt samarbejde, herunder tavshedspligt, underretningspligt og videregivelse af oplysninger*
- Teorier, metoder og vidensformer til analyse, refleksion og evaluering af handlemuligheder og perspektiver i forhold til den tværprofessionelle indsats*

Fagelementet åbner for et bredt socialt perspektiv på rammedannelsen omkring den enkelte bruger, hvor man lærer at indgå i et aktivt samarbejde med andre faggrupper, som også har berøring med barnet, den unge eller voksne. (Lærere, socialrådgivere, psykologer, læger, terapeuter osv.)

Samtidig inddrages hele den sociale sammenhæng omkring den enkelte i pædagogens bevidsthed om udviklingen af vedkommendes handlekompetence. Dermed udvides det didaktiske genstandsfelt til at omfatte hele det netværk af fagpersoner, pårørende og andre brugere, som kan støtte den enkelte i den konkrete livssituation. Det giver mulighed for at udvikle den pædagogiske praksis på tværs af de sædvaner og fordomme, som ofte skaber kommunikationsbarrierer mellem fagpersoner og traditionelle ansvarsområder.

Processen hen imod afleveringen af opgaven og eksamen om emnet på 2. årgang samler tråde fra undervisningen i pædagogik og individ, institution og samfund gennem specifikke timer i tværprofessionelt samarbejde.

2.9 Afgangsprojektet

Se beskrivelsen under eksamen og prøver

2.10 Praktikuddannelsen

Fra bekendtgørelsen

Praktikuddannelsen bidrager til uddannelsens målsætning ved at tilvejebringe basis og ramme for professionsbaseret viden, forståelse og færdigheder som grundlag for professionel handling. Praktikuddannelsen og undervisningen på uddannelsesinstitutionen udgør to forskellige, gensidigt supplerende læringsrum, hvor vidensformer i samspil kan kvalificere den studerendes læring og videnskabelse.

Udgangspunktet for den studerendes læring er deltagelse, systematisk erfaringsopsamling og refleksion vedrørende samspillet mellem pædagog, institution og profession. Praktikuddannelsen udgør rammen for den studerendes praktiske øvelser og er felt for den studerendes egen undersøgelse af den pædagogiske profession og professionens brugergrupper.

Uddannelsens 3 praktikperioder tilrettelægges med en progression, der gradvist inddrager flere perspektiver på det pædagogiske arbejdes kompleksitet, og som udvider de studerendes opmærksomhedsfelt og overblik i forhold til pædagogisk praksis og profession. 1. praktikperiode rettes primært mod den konkrete pædagogiske relation, hvorefter fokus tillige omfatter institutionelle perspektiver i 2. praktikperiode, for endelig i 3. praktikperiode at placere den pædagogiske opgave i forhold til den samfundsmæssige forandringsproces.

Kundskabs- og færdighedsområder

Fælles for de tre praktikperioder

- *Praktikstedets pædagogiske og samfundsmæssige opgave og funktion, mål og pædagogiske praksis*
- *Kulturelle og samfundsmæssige vilkårs betydning for pædagogisk praksis*
- *Praktikstedets målgruppe(r) og dennes (disses) behov, livskvalitet, udvikling og læring*
- *Etik, værdier og menneskesyn*
- *Deltagelse, systematisk erfaringsopsamling og refleksion med henblik på dokumentation og udvikling af pædagogisk praksis*

Praktikuddannelse som mesterlære

Praktikuddannelsen ved Uddannelsescenter Marjatta læner sig op af ordningen i meritpædagoguddannelsen, idet kontakten til arbejdspladsen beholdes under hele studiet. Således er de to lange praktikperioder erstattet af et samlet arbejds- og praktikforløb, der står i et tæt parløb med blokundervisningen på uddannelsescenteret. Men i modsætning til merituddannelsen er arbejdspladsen samtidig en praktikplads med et egentligt uddannelsesforløb. Det anbefales, men der stilles ikke krav om, at man skifter arbejds- og dermed praktikplads under uddannelsen. Hele uddannelsen er således praksisintegreret. Besøg på et andet arbejdssted end den faste arbejdsplads ligger på 3. årgang i forbindelse med fagelementet ”Pædagogisk rammedannelse i børnehave, skole, specialpædagogik og socialt arbejde”.

Der lægges vægt på, at vejledningen er med til at underbygge et godt og naturligt samarbejde mellem undervisningen og praktikken. Praktikvejlederen støtter og giver impulser til den individuelle udvikling på det praktiske, faglige og personlige plan. Det sker på en måde, der understøtter temaet på det enkelte uddannelsesår. Hovedopgaven består i at hjælpe den studerende til at bringe egne erfaringer til bevidsthed. Ud af dette samarbejde kan der opstå nye spørgsmål, som peger videre på nye udviklingsmuligheder.

Denne proces sker ikke blot gennem den formelle praktikuddannelse, men også som en naturlig del af det daglige arbejde, hvor praktikanten og praktikvejlederen er i løbende udveksling. Det giver mulighed for, at der i dette praksisfællesskab kan opbygges en mesterlære-relation, som uddannelsescenterets praktikordning har til formål at understøtte.

Praktikdokument som ramme om processen

Praktikdokumentet følger den studerende gennem hvert studieår og giver mulighed for at systematisere og dokumentere det løbende arbejde med læreprocessen i praktikken. Den studerende er ansvarlig for sin egen læreproces, mens uddannelsescenteret og praktikvejlederen skaber rammerne omkring forløbet.

1. Afklaring af læringsmål

Årets første praktikvejledermøde holdes så vidt muligt på uddannelsescenteret i den første undervisningsblok, hvor praktikvejlederne også er indkaldt til et koordinerende møde. Således påbegyndes hvert studieår med en direkte samtale mellem alle tre parter i læreprocessen. Her skabes den første ansats til at konkretisere den studerendes overordnede læringsmål for praktikken i dette studieår. Op til årets tredje studieblok mailer praktikdokumentet med de studerendes endelige konkretisering af årets læringsmål til uddannelsescenteret og praktikvejlederen.

2. Dokumentation af arbejdet med læringsmål: Praksisopgaver

Efter hver studieblok gives mindre praksisopgaver af uddannelsescenteret, der har karakter af iagttagelse, indlevelse og refleksion i forhold til praksis. Studieuges undervisning samt erfaringer fra praksis danner udgangspunkt for formulering af praksisopgaverne.

Den studerende vil normalt have omkring 3 til 4 uger til at gøre erfaringer med praksisopgaverne, hvor udfordringer og refleksioner deles med praktikvejlederen. Erfaringer fremlægges efterfølgende for de medstuderende under undervisningsugen. Dermed sker der løbende en personlig tilegnelse og bearbejdning af tematikker fra undervisningen og årets overordnede læringsmål. Til den afsluttende evalueringssamtale ligger der alle opgaver, som – sammen med den studerendes beskrivelse af læringsmål – danner grundlag for samtalen.

3. Evaluering af årets praktik

Hele forløbet skaber rammer for en løbende selvevaluering hos den studerende, således at vedkommende i stigende grad kan tage ansvar for sine egne læreprocesser. Den samlede læreproces med praktikkens læringsmål og opgaverne i praksislæring evalueres i den sidste tredjedel af studieåret, således at der stadig er tid til at rette op på eventuelle problemområder inden årets udløb. Det sker på et personligt møde mellem den studerende, praktikvejlederen og studievejlederen, hvor det vurderes om årets praktikuddannelse er bestået tilfredsstillende.

Tre typer læringsmål

Ved udformning af læringsmål tager praktikvejledningen udgangspunkt i de almene retningslinjer, som bekendtgørelsen og denne studieordning udstikker for praktikuddannelsen.

Med dette udgangspunkt er det praktikvejlederens og den studerendes opgave sammen at finde læringsmål, der både tager hensyn til den studerendes særlige interesser og praktikstedets muligheder.

Uddannelsescenter Marjatta har valgt at fortolke læringsmålene fra bekendtgørelsen på en måde, der skaber en enkel sammenfatning af alle læringsmålene i tre overskuelige punkter.

1. Personlige læringsmål
2. Faglige læringsmål
3. Praktiske læringsmål

1. Personlige læringsmål: ”Den engagerede praktiker”

Uddannelsescenterets årstemaer giver et tydeligt udgangspunkt for at arbejde med personlige læringsmål.

Personlige læringsmål handler om den studerendes egen faglige og personlige udviklingsvej. Det er det mål, som den studerende sætter sig selv, der ofte udspringer af konkrete udfordringer i de praktiske og fagligt reflekterede læringsmål. Således er det den personlige tilegnelsesproces, der for alvor forankrer den faglige viden og de praktiske opgaver i en samlet pædagogisk dannelsesproces.

Tilegnelsen af den pædagogiske faglighed vil naturligt fremhæve både personlige ressourcer og personlige læringsbarrierer. De sidste kommer ofte til udtryk ved frustration eller modstand overfor konkrete opgaver og læreprocesser. Derfor kan det være nyttigt at arbejde med at sprogliggøre både ressourcer og personlige læringsgrænser med støtte fra praktikvejlederen. Det kan således være afklarende at blive spejlet udefra af praktikvejlederen i en anerkendende samtale.

2. Faglige læringsmål: ”Den reflekterende praktiker”

Udgangspunktet for arbejdet med de faglige læringsmål er givet med bekendtgørelsens faglige kompetencemål og kundskabsområder for hver praktikperiode.

De faglige læringsmål handler om, at teoretiske og praktiske læreprocesser får tid og plads til at udfolde sig som ”undersøgende læring” på praktikstedet, så muligheden for ny læring ikke drukner i de daglige forpligtelser. Det indebærer, at praktikvejlederen og den studerende sammen udpeger specifikke pædagogiske udviklingsprocesser, hvor den studerende kan udfolde en samlet bevægelse fra planlægning og gennemførelse til evaluering og dokumentation. Målet er, at den studerende mod afslutningen af uddannelsen får opbygget selvstændig evne til at være undersøgende og forskende i relation til sin egen praksis.

3. Praktiske læringsmål: ”Den professionelle praktiker”

Udgangspunktet for arbejdet med det praktiske læringsmål er givet med det første punkt i bekendtgørelsens faglige kompetencemål for hver praktikperiode.

Gennem den daglige praksis tilegner den studerende sig gradvist flere af institutionens arbejdsprocesser ved at læne sig op ad erfarne kolleger. Men ved at pege bestemte opgaver ud, der får særlig opmærksomhed, er der mulighed for, at praktikvejlederen sammen med den studerende kan opdage nye læringsmuligheder og dybder i de konkrete aktiviteter, som ellers ville forblive skjulte. På den måde kan praktikanten gennem uddannelsen gå fra først at ”bidrage til” opgaver, derefter ”deltage i planlægningen” af opgaver og til sidst ”beherske” og ”tage ansvar for” opgaver på praktikstedet.

Sammenhængen mellem de tre typer læringsmål

Oftest vil der i praksis være en direkte sammenhæng mellem de tre typer af læringsmål, men netop derfor er det med til at skabe bevidsthed og tydelighed om læreprocessen at kunne holde de tre områder ude fra hinanden i praktiksamtalerne.

Samlet progression gennem praktikuddannelsen

I det følgende skal det beskrives, hvordan der arbejdes med konkretiseringen af de tre typer læringsmål i starten af hvert år på uddannelsen. Det sker gennem bekendtgørelsens tematiske tyngdepunkter (relation, institution og profession) for de tre praktikperioder, der gradvist udvider rammen og dybden i det pædagogiske arbejde. Der arbejdes desuden med uddannelsescenterets årstemaer gennem hvert års personlige læringsmål. De forholder sig direkte til praktikperiodernes tyngdepunkter fra bekendtgørelsen, men har en større betoning af den personlige dannelse. Det giver følgende progression i praktikuddannelsen:

Årgang	1. årgang	2. årgang	3. årgang	4. årgang
Personlige læringsmål (årstemaer)	Iagttagelse og relation Iagttagelse, selviagttagelse og åbenhed for læring			
		Indlevelse og samspil Indlevelse i grupperes samspil og evne til at tage medansvar i udviklingsprocesser		
			Indre holdning og ydre kulturskabelse Skabe bevidsthed om sin professionsidentitet i forhold til en bestemt målgruppe	
				Kreativ tænkning og pæd. dannelse At være professionel pædagog i udvikling
Faglige læringsmål (bekendtgørelsen)	Relation Deltage i planlægning, gennemførelse og evaluering af processer, som udvikler betydende relationer			
		Institution <ul style="list-style-type: none"> Deltage i planlægning, gennemførelse, evaluering af udviklingsprocesser samt dokumentere forløbet Skabe bevidsthed om praktikstedet som organisation i en forvaltningsramme 		
			Profession Tage medansvar for en målrettet og udviklingsorienteret indsats	
				Profession og metode Tage ansvar for en metodisk bevidst indsats, der bidrager med ny viden til praktikstedet
Praktiske læringsmål (bekendtgørelsen)	Relation Indgå i dagligdagens basale pædagogiske funktioner			
		Institution Bidrage til tilrettelæggelsen af dagligdagens pædagogiske funktioner		
			Profession Tage ansvar for flere af de daglige pædagogiske funktioner	
				Profession og metode Tage ansvar for flere pædagogiske funktioner og bidrage til udvikling på institutionen

Beskrivelsen af hvert års arbejde med læringsmål

Nedenfor er læringsmålene fra det ovenstående skema udfoldet for hver årgang på uddannelsen. De personlige læringsmål er en måde at arbejde med årstemaet i praktikken på. De faglige og praktiske læringsmål er udtryk for en sammenfatning af kompetencemålene for den pågældende praktikperiode (her årgang) på en måde, så det er overskueligt at arbejde med for den studerende og praktikvejlederen.

Praktikvejlederen hjælper den studerende med at konkretisere hvert af de tre læringsmål gennem en diskussion af:

- Afgrænsning: Hvad og hvem?
- Begrundelse: Hvorfor?
- Proces: Hvordan?

Efter denne konkretisering i starten af studieåret udfoldes og dokumenteres de tre læringsmål hen over året gennem arbejdet med praksisopgaver.

Teksten er bygget op således, at der først citeres fra bekendtgørelsens konkrete kompetencemål for den givne praktikperiode (her årgang). Det efterfølges af en sammenfattende beskrivelse af, hvordan uddannelsescenteret anbefaler, at den studerende og praktikvejlederen praktisk skal forstå arbejdet med indholdet fra årstemaer og bekendtgørelsen gennem hvert af de tre læringsmål.

1. årgang: Relation - iagttagelse og relation

Faglige kompetencemål

Målet for 1. år er, at den studerende kan

- indgå i praktikstedets daglige pædagogiske praksis
- indgå i og udvikle betydende relationer og støtte andres evne til etablering af relationer
- deltage i planlægning, gennemførelse og evaluering af pædagogiske processer
- opsamle og reflektere over erfaringer fra praksis
- begrunde og forholde sig etisk og kritisk reflekterende til egen praksis og
- demonstrere personlig indsigt om egne relationsmæssige forudsætninger og sociale færdigheder

Personligt læringsmål: Iagttagelse, selviagttagelse og åbenhed for læring

På 1. årgang er uddannelsescenterets hovedtema iagttagelse og relation. Det betyder for det første, at den studerende forventes, at skabe rum til iagttagelse af fænomener på begge sider af den pædagogiske relation - både den brugerens og studentens egne reaktionsmønstre. Det udsætter den vanebestemte måde at indgå i relationer på for et pres, som er vigtigt at få vendt med praktikvejlederen. Det giver mulighed for, at få spejlet sin adfærd på en anerkendende måde, så usikkerhed og akavede situationer gradvist kan vendes til læringsmuligheder.

Praktikant og praktikvejleder undersøger:

- Afgrænsning: I hvilke relationer og situationer skal jeg som praktikant være særlig opmærksom på min egen vanemæssige adfærd?
- Begrundelse: Hvorfor er netop disse relationer og situationer vigtige at give opmærksomhed?
- Proces: Hvordan kan jeg som praktikant arbejde med mig selv for at indgå i konkrete relationer på en god måde? Hvordan kan jeg bruge den løbende

dokumentation af læringsmål i denne proces, og hvordan kan praktikvejlederen støtte?

Fagligt læringsmål: Deltage i planlægning, gennemførelse og evaluering af processer, som udvikler betydende relationer

Det faglige læringsmål på 1. årgang skal tage sigte på, at den studerende bliver i stand til at indgå i og udvikle betydende relationer til et barn eller en udvalgt gruppe af børn eller brugere. Der skal være tale om processer, som tidsmæssigt strækker sig over en længere periode, så det dermed vil være muligt at foretage justeringer i indsatsen på baggrund af opnået indsigt og erfaring.

Praktikant og praktikvejleder undersøger:

- Afgrænsning: Hvilken relation kan jeg som praktikant med fordel kunne indgå i og udvikle?
- Begrundelse: Hvorfor vælger jeg at lægge vægt på denne person gennem hele året?
- Proces: Hvad kan jeg selv lære, og hvordan vil personen kunne få gavn af min opmærksomhed?

Praktisk læringsmål: Indgå i dagligdagens basale pædagogiske funktioner

Arbejdet med dette læringsmål skal gøre den studerende i stand til at indgå i basale funktioner, som pædagoger udfører på praktikstedet. Ikke på niveau med den uddannede pædagog, men med forståelse for de enkelte funktioners betydning og med evnen til at påtage sig væsentlige dele heraf.

Praktikant og praktikvejleder undersøger:

- Afgrænsning: Hvilke funktioner i det daglige, pædagogiske arbejde kan jeg som praktikant med fordel fordybe mig særligt i?
- Begrundelse: Hvorfor er det vigtigt, at jeg som praktikant beskæftiger mig med netop dette? Begrund både med udgangspunkt i din egen læring og i børns/brugeres behov.
- Proces: Hvordan vil jeg konkret arbejde med dette? Hvem skal medvirke, instruere, informere, vejlede?

2. årgang: Institution - indlevelse og samspil

Faglige kompetencemål

Målet for 2. år er, at den studerende kan

- *indgå i og bidrage til tilrettelæggelsen og organiseringen af det daglige pædagogiske arbejde*
- *deltage i udviklings- og forandringsprocesser*
- *planlægge, gennemføre, dokumentere og evaluere pædagogiske processer*
- *dokumentere og formidle pædagogisk praksis og*
- *begrunde og forholde sig etisk og kritisk reflekterende til egen og praktikstedets praksis*

Personligt læringsmål: Indlevelse i gruppers samspil og evne til at tage medansvar i udviklingsprocesser

Det personlige læringsmål på 2. årgang skal danne grundlag for, at den studerende gradvist opbygger en evne til at skelne mellem personlig sympati og professionel empati. Det er vigtigt, at denne skelneevne understøttes af praktikvejlederen på en anerkendende måde, så positive og negative fordomme langsomt kan blive afløst af en mere bevidst og fagligt underbygget empati.

Der arbejdes i denne retning ved at opbygge en større bevidsthed om de grundstemninger, som den studerende bringer med sig i sociale situationer. Denne bevidsthed kan med tiden underbygge sensitiviteten for og forståelsen af andres følelsesliv samt udvikle en større bevægelighed i relationer. Den empatiske indlevelse udvikles desuden ved at indgå i institutionens samtale- og samarbejdskultur på en bevidst og ansvarlig måde, så praktikantens eget perspektiv bliver et produktivt delelement i den samlede forståelse og ikke fikserer sig i uafprøvede meninger.

Praktikanten og praktikvejlederen undersøger:

- **Afgrænsning:** I hvilke situationer kan jeg som praktikant særligt iagttage, hvordan grundstemningen i gruppen virker ind på den enkelte, og hvordan mit eget empatiske nærvær kan påvirke relationerne positivt?
- **Begrundelse:** Hvilken læring kan brugerne og jeg udvikle gennem denne opmærksomhed?
- **Proces:** Hvordan kan jeg som praktikant dele iagttagelser, erfaringer og udfordringer med kolleger på en måde, hvor jeg tager ansvar for foreløbigheden i min egen indsigt?

Fagligt læringsmål 1: Deltage i planlægning, gennemførelse, evaluering af udviklingsprocesser samt dokumentere forløbet

Det første faglige læringsmål (se side 36) på 2. årgang skal gøre den studerende i stand til at medvirke til udviklings- og forandringsprocesser indenfor et centralt og klart afgrænset felt. Der skal være tale om processer, som tidsmæssigt strækker sig over en længere periode, så det dermed vil være muligt for den studerende at foretage justeringer i indsatsen på baggrund af opnået indsigt og erfaring. Den studerende skal desuden dokumentere og formidle sine refleksioner i forhold til brugeres udvikling.

Praktikant og praktikvejleder undersøger:

- **Afgrænsning:** Hvor er der behov for en særlig målrettet og udviklingsorienteret indsats?
- **Begrundelse:** Hvilken læring kan brugerne og jeg udvikle gennem denne praksis?
- **Proces:** Hvordan vil jeg som praktikant kunne bidrage til dette?

Fagligt læringsmål 2: Skabe bevidsthed om praktikstedet som organisation i en forvaltningsramme

Det andet faglige læringsmål på 2. årgang skal give den studerende indsigt i praktikstedet som organisation. Den studerende skal for det første fokusere på centrale samarbejdsrelationer og organisationsstrukturer i institutionen. For det andet skal den studerende vise forståelse for, hvordan arbejdet i institutionen er påvirket af relationen til forvaltningen og politiske tendenser. Begge dele er nødvendige for at opnå indsigt i organisationskulturen på stedet, og for at kunne indgå på en ansvarlig måde i det kollegiale samarbejde.

Praktikant og praktikvejleder undersøger:

- Afgrænsning: Hvilke samarbejdsrelationer og organisationsstrukturer skal jeg som praktikant særligt fordybe mig i?
- Begrundelse: Hvad vil jeg gerne lære gennem dette valg?
- Proces: Hvordan skal det ske og hvor kan jeg samle viden?

Praktisk læringsmål: Bidrage til tilrettelæggelsen af dagligdagens pædagogiske funktioner

Her forventes det, at den studerende kan bidrage aktivt til de basale funktioner, dog ikke på niveau med den uddannede pædagog. Men der forventes selvstændighed og en fornemmelse for sammenhængen mellem de enkelte funktioner og helheden på praktikstedet. Den studerende skal på den baggrund kunne medvirke meningsfuldt i den daglige tilrettelæggelse af arbejdet. Det handler om, at den studerende gerne skulle opbygge en forståelse og dermed et begyndende medansvar for hele institutionen.

Praktikant og praktikvejleder undersøger:

- Afgrænsning: Hvilke funktioner i det daglige, pædagogiske arbejde kan jeg som praktikant med fordel fordybe mig i og bidrage til organiseringen af?
- Begrundelse: Hvad skal jeg lære gennem dette medansvar?
- Proces: Hvordan vil jeg konkret arbejde med dette?

3. årgang: Profession - indre holdning og ydre kulturskabelse

Faglige kompetencemål

Målet for 3. år er, at den studerende kan

- beherske den pædagogiske praksis og bidrage til udvikling og fornyelse af den pædagogiske profession
- yde en målrettet indsats i forhold til en valgt målgruppes behov
- redegøre for, hvordan teoretisk og praktisk viden om en målgruppe kan kvalificere grundlaget for pædagogisk virksomhed generelt
- redegøre for egen professionsidentitet og forholde sig til professionens handlegrundlag og udvikling

Personligt læringsmål: Skabe bevidsthed om sin professionsidentitet i forhold til en bestemt målgruppe

Den studerende skal kunne reflektere over:

- Hvilke etiske overvejelser, pædagogiske værdier og hvilket menneskesyn ligger til grund for mit pædagogiske arbejde?
- På hvilke måder giver fagsprog mig forudsætning for at begribe grundlæggende temaer og problemstillinger i pædagogisk arbejde?
- Hvilke særlige fagkompetencer er egnede til at støtte brugeren bedst muligt?

Praktikanten og praktikvejlederen undersøger:

- Afgrænsning: Hvad det vil sige at arbejde professionelt som pædagog for målgruppen på institutionen?
- Proces: Hvordan kan jeg som praktikant bidrage med min personlighed, synspunkter, menneskesyn, etik og viden i forhold til praktikstedets målgruppe?
- Begrundelse: Hvilken gavn har brugerne af denne afklaring?

Fagligt læringsmål: Tage medansvar for en målrettet og udviklingsorienteret indsats

Arbejdet med dette læringsmål skal gøre den studerende i stand til at yde en indsats, der ligger ud over eller supplerer det daglige pædagogiske arbejde.

Praktikanten og praktikvejlederen undersøger:

- Afgrænsning: Hvor er der behov for en særlig udviklingsorienteret indsats?
- Proces: Hvordan vil jeg som praktikant kunne bidrage til denne indsats?
- Begrundelse: Hvad kan jeg og brugerne lære af denne proces?

Praktisk læringsmål: Tage ansvar for flere pædagogiske funktioner i den daglige praksis

Her forventes det, at den studerende behersker nogle af de væsentlige funktioner, som pædagoger udfører på praktikstedet. Dette indebærer både varetagelsen af de enkelte funktioner og den dybere forståelse af disses sammenhæng med helheden i det pædagogiske arbejde på stedet. Der er et særligt fokus på at udvikle kompetence til at yde en målrettet indsats for den eller de målgrupper, som praktikpladsen tilbyder specialisering indenfor.

Praktikanten og praktikvejlederen undersøger:

- Afgrænsning: I forhold til hvilke funktioner i den daglige pædagogiske praksis er der brug for en målrettet indsats, som jeg som praktikant kan tage ansvaret for?
- Proces: Hvordan vil jeg konkret arbejde med disse fokusområder
- Begrundelse: Hvad kan jeg og brugerne lære af dette fokus?

4. årgang: Profession og metode - kreativ tænkning og pædagogisk dannelse

Faglige kompetencemål

Målet for 3. praktikperiode er, at den studerende kan

- *beherske den pædagogiske praksis og bidrage til udvikling og fornyelse af den pædagogiske profession*
- *yde en målrettet indsats i forhold til en valgt målgruppes behov*
- *redegøre for, hvordan teoretisk og praktisk viden om en målgruppe kan kvalificere grundlaget for pædagogisk virksomhed generelt*
- *skabe viden gennem deltagelse i, analyse af og refleksion over praksis på baggrund af (videnskabs)teoretiske forudsætninger og metodiske færdigheder og*
- *redegøre for egen professionsidentitet og forholde sig til professionens handlegrundlag og udvikling*

Personligt læringsmål: At være professionel pædagog i udvikling

Dette læringsmål skal gøre den studerende i stand til at redegøre for egen professionsidentitet og udtale sig om, hvad det indebærer at arbejde som professionel pædagog. På 3. og 4. årgang skal den studerende således i stigende grad kunne arbejde som en professionel pædagog.

Den studerende skal kunne forholde sig til:

- Hvad er det især, jeg kan bidrage med som pædagog i samarbejde med andre faggrupper?
- På hvilke måder giver fagsprog mig forudsætning for at begribe grundlæggende temaer og problemstillinger i pædagogisk arbejde?
- På hvilke måder er min daglige pædagogiske indsats en følge af politiske beslutninger og tendenser i tiden?

Praktikanten og praktikvejlederen undersøger:

- Afgrænsning: Hvordan skal jeg videreudvikle mig for at kunne arbejde professionelt som pædagog?
- Proces: Hvordan kan jeg som praktikant bidrage med min personlighed, synspunkter, menneskesyn, etik og viden?
- Begrundelse: Hvilken gavn har hele institutionen af min udvikling?

Fagligt læringsmål: Tage ansvar for en metodisk bevidst og udviklingsorienteret indsats, der bidrager med ny viden til praktikstedet

Arbejdet med dette læringsmål skal gøre den studerende i stand til at yde en indsats, der ligger ud over eller supplerer det daglige pædagogiske arbejde. Den studerende skal gøre sig grundige metodiske og teoretiske overvejelser og formidle refleksioner i forhold til egen og børns/brugeres udvikling, der er specifikke i forhold til institutionen behov.

Praktikanten og praktikvejlederen undersøger:

- Afgrænsning: Hvor er der behov for en særlig udviklingsorienteret indsats, der bidrager med ny viden til institutionen?
- Proces: Hvordan vil jeg som praktikant kunne bidrage til denne indsats? Hvilken metode og teoretisk viden vil jeg bruge til at tage ansvar for den udviklingsorienterede indsats?

- Begrundelse: Hvilken gavn har institutionen af min indsats, og hvad kan jeg selv lære?

Praktisk læringsmål: Tage ansvar for flere pædagogiske funktioner og bidrage til udvikling på institutionen

Her forventes det, at den studerende *behersker* nogle af de væsentlige funktioner, som pædagoger udfører på praktikstedet. Dette indebærer både varetagelsen af de enkelte funktioner og den dybere forståelse af disses sammenhæng med helheden i det pædagogiske arbejde på stedet. På 4. årgang forventes der desuden, at den studerende bidrager aktivt til at udvikle fagligheden i forhold til målgruppen på praktikstedet.

Praktikanten og praktikvejlederen undersøger:

- Begrundelse: I forhold til hvilke funktioner i den daglige pædagogiske praksis er der brug for en målrettet indsats?
- Proces: Hvordan kan jeg som praktikant ansvaret for disse funktioner?
- Begrundelse: Hvilken gavn har institutionen af, at jeg tager ansvar for disse funktioner?

3.1 Undervisnings- og arbejdsformer

Som beskrevet i afsnit 1.1 lægger uddannelsescenteret særlig vægt på integrationen mellem teori og praksis og ser den æstetiske erfaring som et særligt didaktisk virkemiddel til at integrere de to dimensioner. Det skyldes, at den studerende gennem kunstneriske processer lærer at holde forståelsen og handlerummet åbent for nye muligheder. Her er det nødvendigt at sætte sig selv på spil i hver enkelt situation, hvilket også burde være udgangspunktet i en pædagogisk relation. Derfor lægges der stor vægt på praktisk-musisk arbejde.

Ligeledes er det en ambition for den almene undervisning at bringe den situerede viden til live gennem inddragelse af bla. casestudier, erfaringer med praksisopgaver, projektarbejde og fænomenologisk fordybelse. Derved bringes den studerende i en situation, hvor det bliver muligt at lære på en undersøgende måde. Dvs. hvor den studerendes egne spørgsmål fra praksis bliver drivende for undervisningen. Studiet er opbygget, så de projekt- og procesorienterede arbejdsformer fylder stadig mere for hvert studieår.

IT bruges særligt som en aktiv del af opgavevejledningen og det løbende arbejde med praksisopgaver til praktikdokumentet.

Der undervises desuden gennem arbejdsformer som:

- Foredrag
- Dialogisk undervisning
- Workshops
- Projektarbejde
- Rollespil
- Konferencer
- Vejledning
- Feltbesøg
- Museumsbesøg

3.2 Internationalisering

En del af uddannelsescenterets studerende kommer fra Norge, Sverige eller Tyskland. Nogle begynder fordi de har fået en praktik- og arbejdsplads i Danmark. Andre kommer til Danmark i de ugentlige studieblokke, mens de arbejder og bor udenfor landet. Det er således også muligt for studerende at flytte til en praktik- og arbejdsplads udenfor Danmark og mens man fortsætter studiet.

I studiet indgår der timer med undervisere fra seminarier i Norge og Tyskland.

Uddannelsescenteret indgår i et bredt internationalt netværk med omkring 60 andre seminarier, der uddanner pædagoger til institutioner inspireret af Rudolf Steiners pædagogik. Underviserne deltager jævnligt i konferencer indenfor dette netværk, der også

har skabt en procedure for kvalitetssikring af uddannelserne. Således er uddannelsen internationalt godkendt indenfor disse rammer.

3.3 Eksamen og prøver

Fag/faglige elementer	Tidspunkt	Intern/ekstern	Bedømmelse
1.årsprøve	1. årgang	Intern censur	7-trins skala
Indlevelse, relation og tværprofessionelt samarbejde	2. årgang	Intern censur	7-trins skala
Individ, institution og samfund	2. årgang	Intern censur	Bestået/Ikke bestået
Dansk, kultur og kommunikation	3. årgang	Intern censur	Bestået/Ikke bestået
Pædagogik med udviklingsprojekt	3. årgang	Ekstern censur	7-trins skala
Afgangprojekt	4. årgang	Ekstern censur	7-trins skala

Deltagelsespligt

Den studerende regnes som tilmeldt eksamen ved deltagelse i 80 % af undervisningen i de relevante fag. Hvis der er større fravær kan man ikke indstilles til eksamen. Ved særlige omstændigheder kan der dog gøres undtagelser. Fremmøde registreres løbende af uddannelsescenterets undervisere.

Aflevering og reeksamination

Hvis afleveringsdatoen overskrides ved en prøve eller man ikke mødes op til den mundtlige eksamen tæller det som et ikke-bestået prøveforsøg. Ved særlige omstændigheder kan der dog gøres undtagelser.

Hvis den skriftlige eller mundtlige del af eksamen bliver bedømt som ikke-bestået, vil den studerende få vejledning i, hvad der skal til for at den vil kunne godkendes, og der vil være mulighed for reeksamination op til to gange.

Ekstern censur

Uddannelsescenteret deltager ikke i det landsdækkende censorkorps oprettet af Styrelsen for Videregående Uddannelser og Uddannelsesstøtte men har sit eget korps af eksterne censorer med den relevante uddannelse og erhvervserfaring.

1. årgang: Årsprøve i iagttagelse og relation

Formålet med eksamen i iagttagelse og relation er, at den studerende får mulighed for at udfolde arbejdet med årets to hovedtemaer iagttagelse og relation i en samlet proces:

- For det første øver den studerende sig i at systematisere og videregive konkrete iagttagelser til brug for pædagogiske drøftelser, til børnebehandling, visitationsrapporter, statusrapporter o.a. Opgaven kommer omkring iagttagelser af: Kropsbygning, bevægelse og motorik, sprog og kommunikation, følelsesmæssige udtryk, opfattelsen af den indre og ydre verden, personlighedens udtryk samt eventuelle sære vaner.
- For det andet giver opgaven mulighed for at den studerende kan bevidstgøre sine egne reaktioner i mødet med den anden. Gennem denne indre iagttagelse af egne reaktionsmønstre sammenholdt med iagttagelsen af barnets adfærd kan den studerende gradvist opbygge en professionel og empatisk relation, som er udviklende for begge parter.

Vejledning

Vejledning til opgaven udfoldes i et samarbejde mellem en ansvarlige underviser fra uddannelsescenteret og praktikvejlederen, der kan sammenholde beskrivelsen med sine egne iagttagelser. Det anbefales, at praktikvejleder og den studerende aftaler omkring 2-3 møder, hvor opgaven indgår som et vigtigt fokuspunkt sammen med den øvrige praktikvejledning.

Det skriftlige produkt

Opgaven skal fylde max. 7 sider (16.800 indslag inkl. Mellemrum og ekskl. forside) Med henblik på anonymitet medtages ikke billeder.

Bedømmelse

Efter aflevering fremlægger hver studerende opgavens hovedindhold efterfulgt af en samtale med vejleder og censor, hvor der kan refereres tilbage til hovedindholdet fra året undervisning i pædagogik. Der gives en samlet tilbagemelding med karakter for både den skriftlige og mundtlige præstation.

Bedømmelsen af det skriftlige produkt relaterer sig til følgende kriterier:

- Giver opgaven et tydeligt billede af den skildrede person gennem en bestræbelse på at adskille konkrete iagttagelser fra personlige fortolkninger?
- Tegner opgaven et tydeligt og pædagogisk relevant billede af relationen mellem den studerende og barnet, den unge eller voksne?
- Har opgaven en sammenhængende struktur, og er den velskrevet og umiddelbart forståelig?

Bedømmelsen af den mundtlige prøve relaterer sig til, hvorvidt den studerende formår at perspektivere opgavens indhold i forhold til følgende udvalgte kompetencemål fra faget pædagogik:

Målet er, at den færdiguddannede kan

- *begrunde pædagogiske handlinger ud fra centrale teorier og metoder,*
- *reflektere kritisk over pædagogiske tænkemåder og handlemuligheder ud fra teori og praksisforståelse,*
- *opbygge faglige og personlige relationer mellem deltagerne i den pædagogiske proces,*
- *identificere mistrivsel hos mennesker, herunder udsatte børn og unge,*
- *analysere, dokumentere og evaluere forhold vedrørende brugernes trivsel og udvikling,*

- *diskutere pædagogiske anskuelser og værdier på et pædagogikfagligt grundlag, herunder etik og menneskesyn*

Bedømmelsesgrundlaget udgøres af en samlet vurdering af den studerendes præstation i forhold til:

- Det skriftlige produkt
- Den efterfølgende mundtlige prøve med præsentation og bidrag til faglig drøftelse

Bedømmelsen efter 7-skalaen gives i relation til ovenstående kriterier.

2. årgang: Prøve i individ, institution og samfund

Formålet med eksamen i individ, institution og samfund er, at den studerende får mulighed for at udvikle en større forståelse for pædagogiske organisationskulturer og hvordan dilemmaer i professionsudøvelsen hænger sammen med bredere samfundstendenser.

Tilrettelæggelse

Prøven er individuel, men studerende i grupper på op til 3 kan sammen udarbejde et fælles skriftligt produkt til prøven på min. 8 sider.

Emneformulering

Emneformulering udarbejdes inden for de temaer og problemstillinger, den studerende har beskæftiget sig med i faget individ, institution og samfund.

En emneformulering skal

- *være på maksimalt 3 linjer*
- *relateres til egen praksis*
- *godkendes af vejlederen*

Det skriftlige produkt

På baggrund af emneformuleringen udarbejder de studerende et skriftligt produkt i form af en opgave på 3-5 normalsider, eksklusiv forside, litteraturliste og evt. bilag.

Den mundtlige fremlæggelse

Den studerende fremlægger mundtligt sine refleksioner over arbejdet med det valgte emne. Der er afsat 20 min til den mundtlige fremlæggelse. Efterfølgende er der plads til spørgsmål og supplerende kommentarer.

Bedømmelse

Den studerende får en mundtlig tilbagemelding på den samlede præstation i forhold til:

- Bearbejdning af, og refleksion over den valgte problemstilling
- Formidling af egne refleksioner

Bedømmelsen bestået/ikke bestået gives i relation til fagets kompetencemål.

2. årgang: Prøve i indlevelse, relationskompetence og tværprofessionelt samarbejde

Formålet med eksamen i indlevelse og tværprofessionelt samarbejde er, at den studerende lever sig ind i et andet menneskes situation og problemstilling og beskriver den med henblik på det tværprofessionelle samarbejde. Der bliver lagt vægt på, at den studerende udviser indsigt i sammenhængen mellem det enkelte menneske og de sociale rammer. Dette kommer til udtryk igennem viden om, hvorledes den enkelte skal støttes og hjælpes, og hvad det kræver af mig som fagperson. Det indbefatter også evnen til at deltage i et

samarbejde med pårørende og professionelle aktører fra andre fagområder omkring den enkelte.

Ligesom 1. årsprøven tager denne eksamen stadig udgangspunkt i den konkrete iagttagelse. Beskrivelsen danner således udgangspunkt for en saglig indlevelse i et andet menneskes oplevelse af verden. Med udgangspunkt i konkrete iagttagelser lever den studerende sig ind i den sjælelige og sanselige oplevelse af omverdenen, som den, det andet menneske har, på baggrund af sin særlige konstitution og det sociale miljø, som omgiver det. Hvordan skal den studerende møde barnet eller den voksne for at skabe den bedst mulige relation?

Derefter beskrives samarbejdet med pårørende, kolleger og andre faggrupper omkring barnet. Til slut skal den studerende give et bud på, hvilke krav det andet menneskes særlige konstitution og oplevelse af omverdenen stiller til samarbejdet omkring vedkommende og til den studerendes egen rolle i samarbejdet.

Den skriftlige opgave.

Den skriftlige opgave består af følgende hoveddele:

1. Udviklingsbeskrivelse af et barn, en ung eller voksen:

- a. Kognitiv udvikling: Hvad kan jeg iagttage? Hvorledes forbinder mennesket sig med sin omverden på det tankemæssige plan?
- b. Følelsesmæssig udvikling: Hvad kan jeg iagttage? Hvorledes relaterer mennesket sine følelser til omverdenen? Er de meget åbne, eller meget lukkede?
- c. Udvikling af handlekompetence: Hvordan agerer den enkelte i sit liv? Er vedkommende i stand til at føre handlinger ud i livet?
- d. Hvordan fungerer disse 3 kvaliteter hos den enkelte? Er der én af dem, der dominerer over de andre og på hvilken måde? Beskriv det.
- e. Social situation. Hvilke sociale rammer og netværk er mennesket knyttet til, og hvordan kommer det til udtryk?

2. Relationskompetence:

- a. Hvad kræver det af mig at støtte og hjælpe dette barn, denne unge eller voksne til udfoldelse? Vær så konkret som muligt.
- b. Hvordan skal jeg arbejde med mine empatikræfter, for at kunne honorere ovenstående?
- c. Giv et konkret eksempel som viser, at du er i stand til at forholde dig kritisk til din egen ageren og kan løfte dig fra det personlige til et professionelt niveau.

3. Beskrivelse af samarbejdet omkring personen med flere faggrupper:

- a. Samarbejde med forældre eller pårørende.
- b. Kollegialt samarbejde.
- c. Andre faggrupper: skole, bevægelsesterapeuter, psykologer m.v.
- d. Hvorledes stiller jeg mig konstruktivt ind i et af ovenstående samarbejder? Beskriv et konkret eksempel.

Tilrettelæggelse og vejledning

Der vælges en person for beskrivelsen, hvor der allerede arbejdes tværfagligt i personalegruppen.

Der vil blive vejledt i den første og anden del af opgaven gennem undervisningen i pædagogik og relationskompetence, hvor der også vil blive lejlighed til en mundtlig fremlæggelse med tilbagemelding.

Der vejledes i den tredje del af opgaven gennem undervisningen i det tværprofessionelle samarbejde – både i sin teoretiske og praktisk-metodiske side.

Praktikvejlederen giver desuden personlig vejledning gennem begge dele af opgaven.

Omfang

Hele opgaven omfatter 10-15 sider uden forside, litteraturliste og eventuelle bilag. Af hensyn til anonymitet medtages ikke billeder.

Bedømmelse af den skriftlige opgave

Den skriftlige opgave bedømmes som bestået/ikke-bestået. Vejleder/bedømmer giver en mundtlig begrundelse for bedømmelsen. Såfremt opgaven bedømmes som værende ikke-bestået, gives begrundelsen i forbindelse med vejledning om omprøve. Er den skriftlige opgave bestået, indstilles den studerende til den mundtlige eksamen.

Den mundtlige eksamen

Med udgangspunkt i tre på forhånd kendte cases (fremsendt 14 dage inden eksamen) og den skriftlige opgave går den studerende op til den mundtlige eksamen.

Den studerende får, efter at have trukket en af ovenstående tre cases, 30 min. til forberedelse. Eksaminationen varer i 20 min., hvor den studerende forventes at svare på følgende spørgsmål:

1. Redegør for det tværprofessionelle samarbejde i casen
2. Hvordan ville du selv gribe arbejdet og samarbejdet an med de relevante samarbejdspartnere? Begrund dine forestillinger.
3. Skitser en handlingsplan.
4. Sæt casen og det påtænkte arbejde i relation til den skriftlige opgave. Findes der ligheder eller andre relevante sammenhænge?

Bedømmelsesgrundlaget:

Bedømmelsesgrundlaget udgøres af en samlet vurdering af den studerendes præstation i forhold til:

- Det skriftlige produkt
- Den mundtlige prøve med besvarelse og bidrag til faglig drøftelse

Bedømmelsen sker efter 7-skalaen relaterer sig til fagets kompetencemål nedenfor.

Målet er, at den færdiguddannede kan:

- *beskrive, opleve og se barnet, den unge eller voksne i deres møde og forståelse af omverdenen på det kognitive, følelses- og handlingsmæssige plan*
- *beskrivelse af min fagprofessionelle relationskompetence i forhold til ovenstående og mit kritiske forhold til mine egne handlinger*
- *medvirke til, at brugerens perspektiv inddrages og er i centrum for den tværprofessionelle indsats*
- *etablere og indgå i samarbejde med andre professioner med henblik på at kvalificere og koordinere den pædagogiske indsats i en samfundsmæssig sammenhæng*
- *inddrage faglig ekspertise fra relevante professionsområder*
- *skabe og udvikle tværprofessionelle netværk og ligeværdige samarbejdsrelationer*
- *anvende og kommunikere viden om den pædagogiske professions ansvarsområde, kompetencer, værdier og etik*
- *anvende centrale teorier, begreber og metoder*
- *kan reflektere over professionsrelevante dilemmaer i det eget professionelle og tværprofessionelle arbejde*

3. årgang: Prøve i dansk, kultur og kommunikation

Formålet med eksamen i dansk, kultur og kommunikation er, at den studerende får lejlighed til at sammenfatte læringen i faget i et kreativt projekt, der giver mulighed til at udfolde kompetencer med at skabe æstetiske læreprocesser for børn, unge eller voksne. Desuden får den studerende lejlighed til at udvikle en bevidst didaktik omkring æstetik, sprog og kultur.

Tilrettelæggelse

Prøven er individuel, men studerende i grupper på op til 4 kan sammen udarbejde et fælles skriftligt produkt til prøven på min. 8 sider.

Emneformulering

Emneformuleringen udarbejdes på baggrund af det samlede forløb i faget dansk, kultur og kommunikation og godkendes efter aflevering af vejlederen. En forudsætning for at emneformuleringen kan godkendes er, at den skal give mulighed for at dokumentere, i hvilken grad kompetencemålene for faget er opfyldt.

Det skriftlige produkt

På baggrund af emneformuleringen udarbejder de studerende et skriftligt produkt i form af en opgave på 2-5 normalsider, eksklusiv forside, litteraturliste og evt. bilag.

Demonstrationsdelen

Demonstrationsdelen tager afsæt i den pædagogiske profession og skal indeholde elementer af både praktisk og teoretisk karakter. Ved en demonstration med 2 eller flere studerende skal disse sørge for at træde individuelt frem under demonstrationen.

Prøven

Prøven tilrettelægges og gennemføres med en demonstrationsdel, en opgave og en dialog mellem den studerende og eksaminator/vejleder. Efter den individuelle prøve gives en samlet bedømmelse af hver enkelt studerendes præstation. Den studerende modtager umiddelbart efter eksaminationen sin bedømmelse som kan være bestået eller ikke bestået.

Bedømmelsesgrundlaget:

Bedømmelsesgrundlaget udgøres af en samlet vurdering af den studerendes præstation i forhold til:

- Det skriftlige produkt
- Demonstrationsdelen
- Mundtlig eksamen

Bedømmelsen som enten bestået eller ikke bestået relaterer sig til fagets kompetencemål.

3. årgang: Skriftlig prøve: fordybelse i pædagogisk emne.

Formålet med eksamen i pædagogik er at sammenfatte læringen fra de første tre års undervisning i pædagogiske fag.

Tilrettelæggelse

Den studerende finder en aktuell pædagogisk problemstilling som er relevant i forhold til praktikstedets brugergruppe. Med dette udgangspunkt vælges et emneområde og en problemformulering for den skriftlige opgave. Med støtte fra en vejleder finder den studerende relevant litteratur inden det valgte emneområde.

Gennem opgaven skal den studerende vise, at vedkommende kan arbejde selvstændigt med et at forstå og anvende teori i forhold til den valgte problemstilling. Opgaven skal tage udgangspunkt i både en almen pædagogisk teoridannelse og elementer fra antroposofisk – socialpædagogisk teori.

Det skriftlige produkt skal indeholde:

- Indledning og problemformulering.
- Et teoretisk/metodisk afsnit.
- Teorikapitel
- Diskussion og konklusion.
- Evt. perspektivering

Det skriftlige produkt skal have et omfang på 15-20 sider, ekskl. forside, litteraturliste samt evt. bilag.

Vejledning

Der gives skemalagt vejledning for hele holdet på uddannelsescenteret, hvor der indgår opdelte deadlines for udvalgte dele af opgaven henover studieåret. Udover den skemalagte vejledning får den studerende tildelt en individuel vejleder og 6 timers vejledningstid. Den studerende aftaler med vejlederen hvordan disse timer bruges mest hensigtsmæssigt. Det anbefales, at der efter behov afholdes to vejledermøder.

Prøveemne og problemformulering

Den studerende udarbejder individuelt med vejledning fra en underviser en prøveemne og en problemformulering, der skal godkendes af vejlederen. Godkendelsen skal godtgøre, at emnet og problemformuleringen kan danne grundlag for besvarelse af en opgave i faget pædagogik i henhold til fagets kompetencemål.

Bedømmelsesgrundlaget

Bedømmelsesgrundlaget udgøres af en samlet vurdering af den studerendes præstation i forhold til:

- Det skriftlige produkt
- Den studerendes mundtlige præcisering og uddybelse af emnet

Bedømmelsen sker efter 7-skalaen og relaterer sig til kompetencemålene i faget pædagogik.

4. årgang: Afgangsprojekt

Formål

Den studerende afslutter uddannelsesforløbet med et selvvalgt afgangsprøveprojekt. Under projektet skal der dokumenteres, at den studerende er i stand til *forstå, bearbejde og formidle* et fagligt indhold.

Gennem afgangsprøveprojektet kan den studerende skabe viden om det pædagogiske felt og tage selvstændigt stilling til en given udfordring. Ligeledes har han/hun mulighed for selvstændigt at planlægge og udføre et pædagogisk projekt og derefter analysere og perspektivere projektet ved at inddrage teoretisk viden.

I den første del af 4. årgang forventes den studerende at afklare følgende skridt i projektet med hjælp fra vejlederen:

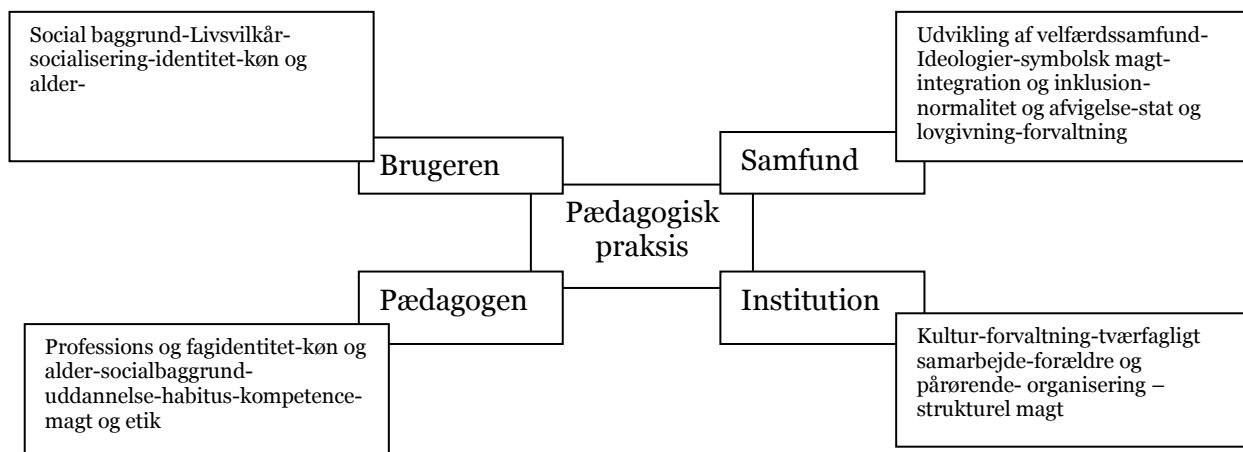
- Afklaring af prøveemne
- Valg af projekttype
- Valg af teori og metode – heriblandt fordybelsesmetode

Afklaring af prøveemne

Den studerende har følgende muligheder for at beskrive, analysere og forstå pædagogisk arbejde:

1. En diskussion og en analyse af relationen mellem pædagogen som fagperson
2. Brugerens identitetsudvikling
3. Institutionskultur
4. Samfundsmæssige tendenser.

I afgangsprøveprojektet kan de forskellige perspektiver undersøges alene, men de kan også ses i forhold til hinanden. Se figuren nedenfor for en skematisk fremstilling af emnemuligheder indenfor den pædagogiske praksis.

Den studerende udarbejder med vejledning fra en underviser et prøveemne, der skal godkendes af vejlederen.

Valg af teori og metode

Afgangsprøveprojektet skal bidrage til at skabe viden om, og evt. være med til at udvikle pædagogisk praksis. I projektet skal det tydeligt fremgå, at teori og praksis indgår i en levende og dynamisk proces. Derfor er det et krav, at der inddrages erfaringer eller undersøgelser af egen eller andres pædagogiske praksis gennem bevidst brug af kvalitative metoder (f.eks. praksisfortællinger, interviews, observationer osv.)

Fænomenologisk fordybelse som en del af afgangsprøveprojektet

Fordybelsesmetode er med til at opbygge et åndeligt nærvær, der gradvist bevidstgør sjælelige processer, som normalt forløber ubevidst. Det kan beskrives gennem følgende grundlæggende trin:

- **Iagttagelse:** Gennem iagttagelsen forbinder man sig med f. eks. en plante, en personen eller et fænomen (en konflikt eller et dilemma i institutionen). Herigennem skabes der afstand til de normale
- **Levende billedannelse:** Der skabes et levende indre billede af personen eller planten eller et fænomen. Man genskaber det med sin indre forestillingsverden, fantasien. I særlige situationer, kan det hæve sig op til en imagination.
- **Indlevelse:** Her lader man det billede, som man har skabt virke på sig og finder efterklange i det sjælelige. Man forbinder det iagttagne med sine følelser. På dette niveau udtrykker det sig ofte i tanker, i særlig heldige situationer opleves det som en inspiration.
- **Essens:** Sidste trin er, at man lader hele processen sænke sig ned i det underbevidste et øjeblik. Derefter stiller man et spørgsmål til sig selv, som f.eks. hvad er det væsentlige ved det, jeg har iagttaget. Som svar kommer der måske et billede eller et ord samtidig med at man får en stærk fornemmelse af sammenhæng og mening. Det kan i bedste fald opleves som en intuition

Metoden understøtter således en mere direkte væren i verden, der - i det mindste i øjeblikke - er fri af tendensen til at fiksere det sjælelige liv i gamle mønstre. Dermed kan der skabes en sund progression mellem neutral iagttagelse, en indre følelse der klinger sammen med omgivelserne og til sidst en handlingsimpuls eller intuition, der både udspringer af pædagogens autentiske kerne og situationens krav. Det er vigtigt redskab, hvis man som pædagog skal lære at handle ud fra det, som er nødvendigt i situationen i stedet for ud fra det, som man plejer at gøre.

Metoden bruges på flere måder som en støtte til andre forståelsesprocesser i projektet:

- Til fordybelse af relationen til brugeren og indlevelse i brugerens situation
- Til at skabe en bedre forståelse for en konflikt eller et dilemma i institutionen
- Til at tydeliggøre eller evaluere den studerendes egen rolle i en pædagogisk udviklingsproces

Valg af projekttype

Den studerende skal redegøre for hvordan projektet skaber et dynamisk forhold mellem teori og praksis. Det kan gøres på to måder:

- **Praktisk udviklingsprojekt:** At udarbejde, udføre, dokumentere og evaluere et pædagogisk projekt. Her ligger vægten på udvikling af praksis.
- **Inddrage viden fra praksis:** Den studerende benytter sig af kvalitative metoder til at se på praksis eller inddrager erfaringsbaseret viden gennem et casestudie.

Vejledning i valg af prøveemne, kvalitative metoder og projekttype

Den studerende får vejledning:

- til udformning og endelig godkendelse af prøveemnet
- om arbejdsplanlægning og kildesøgning
- om metodevalg og praktisk fremgangsmåde
- i disponering af arbejdet og opgaven

Det skriftlige produkt

Opgaven bygges op efter følgende generelle retningslinjer og skal have et omfang på 20-25 sider.

1. Indledning
  - Præsentation af prøveemnet
  - Begrundelse for valg af emne

- Problemformulering
2. Metode
    - Refleksion over valg kvalitative metoder og teoretiske begreber
    - Refleksion over brugen af fordybelsesmetode
  3. Præsentation af det valgte praksisområde og projekttype (empiri)
    - Præsentation af situationen i praksisfeltet ud fra intentionen med projektet
  4. Analyse af opgavens spørgsmål ud fra problemformulering
    - Analyse og fortolkning af empiri eller udfoldelse og fortolkning af udviklingsprojekt
  5. Muligheder og begrænsninger på baggrund af opgavens problemformulering
    - Dilemmaer
    - Etik
    - Pædagogens position
  6. Konklusion og perspektivering

Mundtlig prøve

Afgangsprojektet bedømmes ved en individuel mundtlig prøve, hvor vurderingen er én samlet bedømmelse af den studerendes præstation i det skriftlige produkt og ved den individuelle mundtlige prøve. Den studerende kan anvende op til 1/3 af tiden afsat til den mundtlige eksamination til en selvstændig uddybning.

Den resterende del af prøvetiden består af en faglig dialog mellem den studerende, censor og eksaminator.

Bedømmelsesgrundlaget

Bedømmelsesgrundlaget udgøres af en samlet vurdering af den studerendes præstation i forhold til:

- Det skriftlige produkt (og det eventuelle udviklingsprojekt)
- Den studerendes mundtlige præcisering og uddybelse af emnet
- Den studerendes bidrag til faglig drøftelse

Bedømmelsen sker efter 7-skalaen og relaterer sig til kompetencemålene i faget pædagogik.

3.4 Studievejledning og praktikvejledning

Studievejledningen har at gøre med læringsmål for både uddannelsen og den studerendes personlige udvikling. Vejledningen skal blandt andet hjælpe den studerende med at blive bevidst om den pædagogiske professions erhvervsmæssige opgaver. De forskellige erfaringer og anvarsområder, der i første omgang opleves emotionelt, må gøres transparente og hjælpe den studerende til at reflektere over baggrunden for egne erfaringer og beslutninger.

Ved studievejlederen er det muligt at få hjælp til at strukturere erfaringerne fra uddannelsen, at forstå egne læringsprocesser samt at lære at omsætte dem i egne initiativer.

Studievejlederens opgaver

Hvert studiehold har tilknyttet en underviser med hovedansvar for den samlede læreproces og studiemiljøet på holdet. Ofte vil studievejlederen også være den ansvarlige underviser for holdet. Derfor vil de fleste behov for afklaring og vejledning ske som en naturlig del af studieugernes undervisning og den løbende evalueringsproces. Men det er den ansvarlige undervisers og studievejlederens opgave at holde øje med behovet for dybere vejledningssamtaler. Samtidig opfordres studerende til at henvende sig ved behov.

Studievejlederen har følgende opgaver:

- Evaluerende samtaler med den studerende ved studieårets afslutning sammen med praktik-vejlederen.
- Deltagelse i fællesmøde med praktikvejledere i begyndelsen af året
- Supervisionssamtaler med den studerende, når den studerende, studievejlederen selv eller lærerkollegiet finder det relevant
- Samarbejde med praktikvejlederen i det omfang, det vurderes relevant
- Beretninger til hele uddannelseskollegiet om den enkelte studerendes situation, når det findes relevant

Praktikvejlederens opgaver

Der henvises til afsnit 2.11 om praktikordningen.